

TÜRK-İS

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI

Haziran : 1986

KONFEDERASYONU YAYIN ORGANI

Sayı : 201

ESKİŞEHİR'DE

ONBİNLER YÜRÜDÜ

AYLIK
EĞİTİM
VE
MESLEK
DERGİSİ

TÜRK-İS

TÜRKİYE
İŞÇİ
SENDİKALARI
KONFEDERASYONU
AYLIK
YAYIN
ORGANIDIR

Haziran
1986
Sayı : 201

SAHİBİ :

TÜRKİYE İŞÇİ
SENDİKALARI
KONFEDERASYONU
ADINA
GENEL BAŞKAN
ŞEVKET YILMAZ

YAZIİŞLERİ MÜDÜRÜ :

HÜSEYİN EKMEKÇİOĞLU

MÜESSESE MÜDÜRÜ :

ORHAN BALABAN

BASIN DANIŞMANLARI

BURHAN DODANLI
ERKİN OKAY

DERGİ ADRESİ :

TÜRK-İS GENEL MERKEZİ

İçindekiler

1

ESKİŞEHİR YÜRÜYÜŞÜ

2

ŞEVKET YILMAZ'IN
MİTİNG KONUŞMASI

6

BAŞKANLAR KURULU
ESKİŞEHİR'DE TOPLANDI

10

ILO 72. GENEL KURULU

12

"SENDİKALAR KANUNU ILO
STANDARTLARINA UYGUN
DEĞİLDİR."

13

KÖŞEMDEN
(KAYA ÖZDEMİR)

14

BASINDA ESKİŞEHİR MİTİNGİ

15

MUHTEŞEM YÜRÜYÜŞTEN
NOTLAR

16

OBJEKTİFİN GÖRDÜKLERİ

18

YÜRÜYÜŞE KATILAN
SENDİKALARDAN

45 BİN İŞÇİ ESKİŞEHİR'DE YÜRÜDÜ

ŞEVKET YILMAZ:

**“Mücadele öncülüğünü,
toplumun en dinamik kesimi
olarak bizler üstlenmeliyiz”**

**Türk-İş'in Eskişehir Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü
22 Haziran Pazar günü yapıldı ve olaysız bitti**

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu ile Merkez Eylem Tertip Komitesinin Yönetim Kurulu ile ortak toplantıda aldığı karar gereğince, Türk-İş'in eylem programına Eskişehir'de düzenlenen Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü ile devam edildi.

Türk-İş 3. Bölge Temsilciliğinin, mahalli sendika yöneticileriyle oluşturduğu Eskişehir Eylem Tertip Komitesinin çalışmaları, Türk-İş Genel Mali

sevgi gösterisinde bulundular, yer yer balkonlardan “En büyük Türk-İş” sloganları atıldılar.

Halkın polis kordonu dışında kaldığı yürüyüş, İstasyon alanında sona erdi.

Türk-İş Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Orhan Balaban'ın, alana giren kortejin yerini alması sırasında yaptığı anonslarla tam bir disiplin içinde gerçekleşen toplantıda, başlarında Türk-İş ambemli karton şapkaları ile işçiler bir cıvık havasını

ŞEVKET YILMAZ'IN MİTİNG KONUŞMASI

İzmir Mitinginde belirttiğim gibi, "bizlerin çoğulcu ve özgürlükçü demokrasi" anlayışı ile, Türkiye'de bugün iktidarı ellerinde bulunduranların demokrasiden anladığı arasında belirgin farklılıklar vardır.

Biz ne istiyoruz?
Neden "ekmek, barış, özgürlük" mücadelesi?

Bugünkü konuşmamda bu konuları özetlemeye çalışacağım.

SENDİKA ÖZGÜRLÜĞÜ VE DEMOKRATİK DÜZEN...

Değerli İşçi Kardeşlerim,

Biz "sendika özgürlüğü" ilkelerini uygun, demokratik bir düzen istiyoruz.

Nedir "sendika özgürlüğü"?

Sendika özgürlüğü, ister işçi, ister memur, ister "sözleşmeli" olsun, her çalışanın hiçbir ayırım yapılmak-

Sevgili İşçi Kardeşlerim,

şamaktadır.

Bu, hiç kuşkusuz durup dururken

Sendika özgürlüğünde işçiye, sendika yöneticisine, sendikaya siyaset yasağı getirilemez.

Sendika özgürlüğünde "Devlet denetimi" adı altında, siyasal iktidarın işçileri ve sendikaları doğrudan ya da dolaylı olarak baskı altına almaları düşünülemez.

Sendika özgürlüğünde işçiye, işçinin örgütlenmesine, işçi örgütlerine saygı vardır.

SERBEST TOPLU PAZARLIK HAKKI

İşçi Kardeşlerim,

Biz "serbest toplu pazarlık hakkına dayalı", demokratik bir düzen istiyoruz.

Böyle bir düzende işçinin toplu pazarlık hakkı kutsaldır.

Bu hakkın kullanılmasına doğrudan ya da dolaylı olarak müdahale edilemez.

Devlet toplu pazarlık hakkını kullanan işçiler karşısına "hasım" gibi çıkarılamaz.

Böyle bir düzende yapay ölçülerle işçi örgütlerinin pazarlık hakkı elinden alınamaz.

Serbest toplu pazarlık hakkına dayalı bir düzende, Hükümetin ve işverenlerin talimatları ile hareket eden Yüksek Hakem Kurulu'nun yeri yoktur.

DEVLET İŞÇİLER KARŞISINDA ÖRGÜTLENEMEZ

Böyle bir düzende "koordinasyon kurulu" gibi, başlıca amacı toplu pazarlık hakkının kullanılmasını engellemek, çalışma şartlarını empoze etmek olan kuruluşlar egemen olamaz.

Böyle bir düzende Devlet "kamu işveren sendikaları" adı altında, işçiler karşısında örgütlenemez.

İŞÇİNİN GREV HAKKI ENGELLENEMEZ

Bu düzenin başlıca teminatı "grev hakkı"dır.

İşte bu sebeptendir ki, biz "grev hakkı önündeki tüm engellerin

kaldırıldığı" bir düzen istiyoruz.

Nedir bu engeller?

Başta grev yasakları...

Hükümete grev erteleme yetkisinin tanınması...

Erteleme ile birlikte, Hükümetin ve işverenlerin kontrolü altındaki Yüksek Hakem Kurulu'nun devreye girmesi...

Grev kararını 60 gün içinde uygulamaya mecburiyeti.

Göz göre göre sözleşmeler çiğnenirken, hak grevi yapma yolunun kapatılmış olması.

Grev sırasında işverenlere tanınan imtiyazlar...

Diğer bazı Kanunlarla getirilen yasaklar.

Serbest Bölgelerde, turizm mevsiminde grev yasağı.

Sıkıyönetimde, olağanüstü hal uygulamasında yasaklar...

Tüm bunlarda tek hedef vardır: İşçinin serbest toplu pazarlık hakkına müdahale...

Hakkı kullanılamaz hale getirme çabası...

Tüm bunlara karşıyız.

Tüm engellerin kaldırılmasını istiyoruz.

Engellerin kaldırılması için mücadeleye ediyoruz.

Mücadele etmeye devam edeceğiz. Biz "sosyal adalete dayalı" demokratik bir düzen istiyoruz.

Sosyal adalete dayalı demokratik düzen, Türkiye'de 1980'den bu yana uygulanan ekonomik politikanın baştan aşağı değiştirilmesi demektir.

Böyle bir düzende Devlet önce "sosyal devlet" olacaktır.

Devletin imkanları, yurdumuzun kaynakları üç beş sermayedarın emrine tahsis edilmeyecektir.

Devletin önde gelen ödevi "iktisaden güçsüz durumda olan" geniş halk kitlelerini korumak ve kollamak olacaktır.

Ekonomik hayatı, Devletçi bir plan anlayışı ve disiplini içinde Devlet yönlendirecektir.

KİT'lerin özel çıkarlara feda edilmesine, peşkeş çekilmesine kesinlikle izin verilmeyecektir.

Ekonomik sorunlar üç beş holdingin çıkarına dayalı "piyasa ekonomisi şartlarına" terk edilmeyecektir.

Böyle bir düzende "köşeyi kolayca dönüvermeye" imkan tanınmayacaktır.

İşsizliği önlemek temel hedef olacaktır.

Yatırımlarda ölçü kamu yararı olacaktır.

Toprak/insan ilişkilerinde adalet egemen olacaktır.

İşçiler işyerlerinin yönetiminde ve denetiminde söz sahibi olacaklardır.

Üretici, köylü ve çiftçiler kooperatifleştirileceklerdir.

Böyle bir düzende işçiler, 1980'den buyana, toplu iş sözleşmelerinde maruz bırakıldıkları haksızlıkları, adaletsizlikleri asla yaşamayacaklardır.

Ücrette ölçü, yıllardır yapılageldiği gibi hayali, uydurma enflasyon oranları olmayacaktır.

Bir tablo ki; bu hükümet yıllardır kendi kendine bir enflasyon oranı tesbit eder, bunu ilan eder.

Yılbaşında ilan edilen enflasyon oranı yıl sonunda katlanır.

İşçinin reel ücretlerindeki kaybı giderek büyür.

İşçilerimiz, Cumhuriyet tarihimiz de ilk defa böylesine sistemli bir sömürü ile karşı karşıyadır.

Buna asla izin verilemez.

Gelir dağılımı adaletli bir yapıya kavuşturulacaktır.

Kredi soygunu önlecek; topraksız köylüler, dar gelirli tefeciler, faizcilere muhtaç olmaktan kurtarılacaklardır.

— Dış ticarete aracısız bir düzen egemen olacaktır.

— Yurt imkanları ve Türk işçisinin emeği başta bütün olmak üzere temel ihraç mallarımız yabancı sermayeye peşkeş çekilmeyecektir.

— Tabii kaynaklar, petroler, madenler Devlet eliyle işletilecektir.

— Sosyal güvenlik tüm yurttaşları kapsar hale getirilecektir.

— Eğitimde adalet ve fırsat eşitliği sağlanacaktır.

— Özel teşebbüs plân ilke ve amaçlarına ve toplum yararına uygun

bir disipline sokulacaktır.

— "Kişinin öz çıkarına" dayalı bir sistem değil, demokratik, eşitlikçi, özgürlükçü, sosyal adaletçi bir sistem kurulacaktır.

— Biz işçinin, tüm çalışanların horlanmadığı, çalıştığı dönemde ve emekliliğinde tam olarak korunduğu, demokratik bir düzen istiyoruz.

— Böyle bir düzende işçinin kıdem tazminatı hakkı kutsal bir hak olarak korunacaktır.

— İşçinin iş hayatında kaderi işverenin iki dudağı arasında kalmayacaktır. Yargı yoluyla haklılığı tesbit edilmediği sürece işçi işinden çıkarılamayacaktır.

Tüm çalışanlar Yasal teminata avuşturulacaktır.

— Bugünkü Hükümet tüm bu isteklerimize karşıdır.

— Hükümet aenis halk kitlelerinin değil, iktisaden güçlü durumdaki küçük bir azınlığın yanındadır.

— Türkiye'de "Demokrasi" işte bu bir avuç insan için vardır...

— Bunu değiştirmeye mecburuz.

— Bunu demokratik yollardan değiştirmek bizim elimizdedir.

— Birlik ve beraberlik içinde; birbirimize düşmeden, bölünmeden, mutlak bir dayanışma ile hedefimize yürümeliyiz.

— Bu hedef kutsal bir hedeftir.

— Bu hedef "insanı insan yapan değerleri" Türkiye'de egemen kılma hedeftir.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşünden sonra Türk-İş Genel Başkanı Yılmaz, Genel Mali Sekreteri Ergün, Genel Eğitim Sekreteri Özdemir, Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Balaban, mahalli sendika yöneticileriyle biraya geldiler.

Toplantıda, Bölge Temsilcisi Yüksel, Türemiş ve Sendika yöneticilerine teşekkür eden Şevket Yılmaz "Bu büyük başarının sahipleri olarak sizleri kutluyorum,, dedi.

— Bu hedef demokrasiyi tüm kuralları ve kurumları ile Türkiye'de yerleştirme hedefidir.

— İnsanların birbirlerine güvenle baktığı, birbirini sevdiği ve saydığı;

— Düşüncenin cezalandırılmadığı;

— Yasakların en aza indirildiği;

— Alın terinin hakkının tam olarak verildiği;

— İşçinin çalışmasını huzur, güven ve emniyet içinde sürdürdüğü;

— Sosyal adaletsizliğe yol açan tüm oluşumların ortadan kaldırıldığı;

— Sendika özgürlüğü ve grevli serbest toplu pazarlık önündeki tüm engellerin kaldırıldığı;

— Demokrat, Özgür, Eşitlikçi bir düzeni kurabilmek için el ele, omuz omuza mücadele vermeliyiz.

tüsü bunu kabullenmek büyük bir yarılgı olur.

Bunun mutlaka değişeceğini biliyoruz.

Bunda öncülüğünü toplumun en dinamik kesimi olarak bizler üstlenmeliyiz.

Bugün aramızda bulunmayan işçi kardeşlerimize bu sözlerimi iletmenizi rica ediyorum.

Hepinize şahsım ve Türk-İş Yönetim ve Başkanlar Kurulu adına sevgilerimi saygılarımı sunuyorum.

YÜRÜYÜŞTEN ÖNCE ATATÜRK ANITINA ÇELENK KONULDU

BAŞKANLAR KURULU ESKİŞEHİR'DE TOPLANDI

Şevket Yılmaz, ILO Konferansı
konusunda bilgi verdi:

**“HÜKÜMETİN
ILO KARARLARINA
UYMASINI BEKLİYORUZ...”**

Eskişehir'de yaptığımız muhteşem “İşçi Yürüyüşü ve Miting'ten bir gün önce Türk-İş Başkanlar Kurulu Eskişehir'de toplanarak yürüyüş ve miting öncesi hazırlık çalışmalarını gözden geçirdi ve bazı öne-

rilerde bulundular.

Cenevre'deki “ILO Konferansı” konusunda aydınlatıcı bilgiler veren TÜRK-İŞ genel Başkanı Şevket Yılmaz, toplantının açış konuşmasında da şunları söyledi:

TÜRK-İŞ BAŞKANLAR

ŞEVKET YILMAZ'IN KONUŞMASI

Hatırlanacağı üzere, Başkanlar Kurulumuz 30 Nisan 1986 tarihinde olağanüstü toplanarak TÜRK-İŞ eylem programı uygulamasını gözden geçirmiş ve burada bir protesto yürüyüşü yapılmasını kararlaştırmıştı.

Protesto yürüyüşü saat 13.00'de yapılacaktır.

Başkanlar Kurulumuzun kararına göre, önümüzdeki günlerde ayrıca on ilimizde eylemlere devam edilecektir.

Eylem programı uygulamasında yeri olan iki toplantı hakkında bilgi vermek istiyorum.

Bunlardan birincisi 14/16 Mayıs 1986 tarihleri arasında Brüksel'de ya-

mu, Uluslararası Çalışma Örgütü'nde iki ayrı komitede ele alınmaktadır. Bunlardan birincisi ILO Sendika Özgürlükleri Komitesi'dir. Burada 1982'den bu yana Türkiye'de 12 Eylül 1980 sonrasında işçi hak ve özgürlükleriyle ilgili tüm sorunlar ele alınmış durumdadır ve her yıl Mayıs ve

nazarında bu konuda inceleme yapmak için üye Devletin bu Sözleşmeyi tasdik etmiş olması gerekmez. Zira sendika özgürlüğü ILO Anayasasının asli unsurudur; Anayasayı kabul ederek ILO üyesi olan Devlet de bunun gereklerine uymakla yükümlüdür. Bu-

aşağıdaki taahhütte bulunulmuştur:

"...Türkiye'nin, tasdik etmiş olmakla 98 sayılı Sözleşme ile üstlendiği vebibelere ve ILO Anayasasında yer alan sendika özgürlüğü prensiplerine ve konuya ilişkin ILO normlarına tam olarak uymasını temin edecek her çeşit adımı atmayı her çeşit tedbirleri, ülkede cari siyasal, ekonomik ve sosyal gerçekler ışığında gerekebilecek zaman sınırları içinde almayı..."

Bu başvuruda ayrıca "Türk Hükümetinin sendikal hakların ILO tarafından anlaşıldığı biçimiyle saygı gösterildiği bir ortamın öneminin tam idraki içinde olduğu" da eklenmiştir.

Hükümetin bu taahhüdü Mayıs/1986'da ILO Yönetim Kurulu'na sunulan Sendikal Özgürlükleri Komitesi'nin raporunda aynen yer almıştır. Sendika Özgürlükleri Komitesi "bu gelişmeyi memnuniyetle belirtmiş ve 2021 ve

lamış, Sosyalist Ülkeler işveren temsilcilerinin "Aplikasyon Komitesi"nde temsil oranında çıkan bir anlaşmazlık sebebiyle anılan Komite ancak 11 Haziran 1986 tarihinde çalışmaya başlayabilmiştir.

Bu Komite'de TÜRK-İŞ'i asıl üye olarak TÜRK-İŞ Genel Başkanı, Yedek Üye olarak Mehmet ACİDERELİ, Emin KÜL, Metin TIRYAKIOĞLU temsil etmiştir.

Komiteye Türk Hükümetinin taahhüt mektubu D.4 No.lu bir belge ile sunulmuştur.

Bu belgenin sunulmasını takiben Komitenin işçi grubu başkanı söz alarak "Türkiye'nin durumunun 1982'den beri değerlendirildiğini, Türk Hükümetinin açık taahhüt teşkil eden bir başvurusu olduğunu" belirtmiş, "Hükümetçe verilen Sözlerin yerine getirileceği umudu ile bu yıl Türk-

tanağın 14 üncü sayfasında da Komite'nin tesbiti şu sözlerle belirtilmiştir.

"...D.4 sayılı belgede Türk Hükümeti bazı niyetlerini, değişiklikler yapmaya hazır olduğunu belirtmiş, durum hakkında bilgi alınmıştır; Komitenin işçi üyeleri, verilen sözlerin 1987 ILO Konferansı'na kadar yerine getirilmesi umidini belirtmiştir. Bu tesbitler ışığında, D.4 sayılı belgede belirtilenler dikkate alınarak ve verilmiş bulunan sözlerin gerçekten yerine getirileceği umudu ile, Komitece bu yıl durumları ele alınacak ülkeler listesinden Türkiye'nin çıkarılması yerinde görülmüştür..."

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, İşkolları değişikliği ile ilgili Yasa önerisi sırasında ortaya çıkan duruma benzer bir tavır ile, Türkiye'nin listeden çıkarılmasını derhal "ILO'nun Türkiye'deki şartlardan memnun olduğu" biçiminde yorumlamış ve bunu ilan etmiştir. Anadolu Ajansı Muhabirine Cenevre'de yaptığı açıklamada Bakan "Türk Hükümetinin taahhüt verdiği yolundaki" iddianın da doğru olmadığını belirtmiş, "biz zaten taahhüt veremeyiz" demiştir. Bakan Sendika Özgürlükleri Komitesi Raporu'nda; Aplikasyon Komitesi'ne sunulan D.4. sayılı belgede ve tutanaklarda yer alan başvurunun Da "taahhüt" olmadığını savunmuştur.

Bakanın bu açıklaması üzerine Anadolu Ajansı Muhabiri Komite'nin işçi grubu başkanı ile görüşmüş, işçi grubu başkanı Komite'de yaptığı açıklamayı tekrarlamış, "Türkiye'nin bu yıl görüşülmemesini verilen taahhüt ışığında önerdiğini" bildirmiştir.

Konuşma metni dağıtılmış bulunmak-
tadır.

Türkiye'de işçi hak ve özgürlük-
leri alanında Yaşanan yasal çıkmazla-
rın ILO Sendika Özgürlükleri
Komitesi'nin ve Uzmanlar Kurulu'nun
tesbitleri ışığında değerlendirildiği
açıklamamda Türk Hükümetinin taah-
hüt mektubuna da değinilmiş şu gö-
rüşe yer verilmiştir:

"2821 sayılı Sendikalar Kanunu
ve 2822 sayılı Toplu Sözleşme, Grev
ve Lokavt Kanunu ile ilgili olarak ILO
denetim organlarının (Sendika Özgür-
lükleri Komitesi, Uzmanlar Kurulu,
Aplikasyon Komitesi) anılan Yasaların
işçi hak ve özgürlüklerini ihlal eden

hükümlerinin değiştirilmesi isteğiyle
yaptığı ve raporlarında da yer alan
uyarılardan tam olarak dikkate alınıp
gerekli değişikliklerin gerçekleştirile-
ceği umudu içinde, Türk Hükümetinin
son girişimini memnuniyetle karşı-
lıyoruz."

Bu yaklaşım, yukarıda belirtildi-
ği gibi, Sendika Özgürlükleri Komitesi
tarafından da benimsenmiştir.

Görüleceği gibi, Çalışma ve Sos-
yal Güvenlik Bakanı tarafından Türk
kamuoyu yanıltılmak istenmiştir. Her
gelişmenin bir belgeye bağlı olduğu
bir ortamda bu yolun neden seçildiği-
ni, bununla kısa vadeli de olsa hangi
sonucun amaçlandığını anlayabilmek
müshkildir.

Bugün Özal Hükümetine düşen
uluslararası alanda verdiği taahhütle-
rin gereklerini derhal yerine getirme-
sidir. Bu, aynı zamanda, Türkiye'de
demokrasinin hangi ölçülerde gerçek-
leştirildiğini de gözler önüne serecek-
tir.

Sözlerime bu sunuşla son veriyor,
çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Şevket Yılmaz
ILO 72. GENEL KURULU'nda
konuştu...

“Türk Hükümeti ILO normlarına uymak için Nisan 1986'da taahhütte bulunmuştur..”

“ILO’NUN 87 ve 98 SAYILI SÖZLEŞMELERİNDE İFADESİNİ BULAN VE İÇERİĞİ ILO DENETİM ORGANLARINCA YORUMLANAN SENDİKA ÖZGÜRLÜĞÜ VE SERBEST TOPLU PAZARLIK İLKELERİNE, DEVLET TAM OLARAK UYMUYOR. ILO’NUN TAHİRİBİNE YOL AÇABİLECEK OLAN BU TRENDİ BÜYÜK BİR KAYGI İLE KARŞILIYORUZ.”

Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) 72. Genel Kurulunda konuşan Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz, Türk hükümetinin ILO normlarına uymak, tasdik etmiş olmakla 98 sayılı sözleşme ile üstlendiği vebibelere uyulmasını temin edecek her çeşit adımı atmak ve tedbirleri almak için Nisan 1986'da ILO Genel Direktörlüğüne taahhütte bulunduğunu hatırlatarak. “ILO'nun 87 ve 98 sayılı sözleşmele-

rinde ifadesini bulan ve içeriği ILO denetim organlarınca yorumlanan sendika özgürlüğü ve serbest toplu pazarlık ilkelerine, devlet tam olarak uymamaktadır. ILO'nun tahribine yol açabilecek olan bu trendi büyük bir kaygı ile karşılıyoruz” dedi.

Şevket Yılmaz ILO 72. Genel Kurulunda yaptığı konuşmada şunları söyledi:

işsizlik ve fakirlikten kaynaklanan problemler olmak üzere ILO'nun önümüzdeki on yıl içinde karşılaştacağı sorunlara işaret eden raporunun birinci bölümüne değinmek istiyorum. Günümüzde dünya toplam işgücünde her beş kişiden üçü, diğer bir deyişle, çalışan insanların sayıca bir milyardan fazlası ekonomide, sosyal güvenlik-
te temel teminatlardan yoksun durum

lerin önemli bir kesimini kentlerde öğrenim görmüş gençler oluşturmaktadır. İşsiz nüfusun bir diğer önemli kesimi kırsal alanlardan kentlere göç eden ve kentlerdeki işsizlere katılanlardır. Kırsal kesimde işsizlik özellikle küçük çiftçilerde, küçük esnaf ve el sanatlarıyla uğraşanlarda, nafakasını zar zor çıkaranlar arasında egemendir. Ni-

şu halde sendikal hak ve özgürlükler çiğnenmektedir. Sayın Genel Direktörün sözleriyle; "...ILO'nun 87 ve 98 Sayılı Sözleşmelerinde ifadesini bulan ve içeriği ILO denetim organlarıncı yorumlanan sendika özgürlüğü ve serbest toplu pazarlık ilkelerine giderek artan sayıda devlet tam olarak uymamaktadır.." ILO'nun tahribine vol aca-

HANSCH ve FELLERMAIER TÜRK-İŞ'i ziyaret etti

Kaya Özdemir'le görüşen Avrupalı parlamenterler

“SENDİKALAR KANUNU, ILO'nun ASGARİ STANDARTLARINA bile uygun değildir.”

KAYA ÖZDEMİR: “Sonbaharda İşçi Hakları konusunda önemli gelişmeler olacağını ümit ediyorum” dedi.

Geçen ay ülkemize resmi ziyarette bulunan Avrupa Parlamentosu Siyasi Komisyon Başkan Yardımcısı Klaus Hansch ve Türkiye-AET Karma Parlamento Eski Başkanı Ludwig Fellermaier, TÜRK-İŞ Genel Merkezi'ne gelerek Genel Eğitim Sekreteri Kaya Özdemir'le bir görüşme yaptılar.

Görüşme sırasında 12 Eylül hareketinden sonra Türkiye'de işçi hakları konusundaki olumlu ve olumsuz gelişmeleri anlatan Kaya Özdemir, “Türkiye’de önemli gelişmeler oldu. Ancak sıkıntılarımız devam ediyor, Sonbaharda TBMM’nin işçi hakları konusuna daha olumlu yaklaşacaklarına ve önemli gelişmeler olacağını ümit ediyorum” dedi.

Bütün bunlara rağmen karamsar bir tablo çizmek istemediğini belirten Özdemir, “Bütün bunlara rağmen demokrasimiz adım adım gelişiyor. Şu anda demokrasimiz arızalıdır, sancılıdır, eksiktir. Özellikle işçi hakları yönünde kısıntılar var.

zel bir demokrasi istiyoruz” dedi.

Bir soru üzerine de “Türk-İş’in Parlamentodan henüz beklenen desteği görmediğini” belirten Özdemir, sözlerine şöyle devam etti:

“TBMM’deki işçi kökenli milletvekillerinin çalışmalarını yetersiz kalıyor. Özellikle iktidar partisinin işçi hakları konusuna eğilmesini istiyoruz. ANAP’i sadece holdingler iktidar yapmadı. ANAP, işçi, köylü ve esnafın oylarıyla iktidar oldu.”

Fellermaier ise görüşme sırasında Sendikalar Kanunu’nun bugünkü durumuna değinerek şunları söyledi: “Gördüğümüz kadarıyla Sendikalar Kanunu işler acısı bir durumda. Bugünkü haliyle Uluslararası Çalışma Örgütü ILO’nun asgari standartlarına bile uygun değil. ZAVALLI SENDİKALAR KANUNU.

Avrupa topluluğu ile Türkiye arasındaki ilişkilerin düzelmesi için, sendikal özgürlüğün sağlanması,

1986yılı Birleşmiş Milletlerin geleneklerine uygun bir biçimde Barış Yılı olarak ilan edildi. Savaş hazırlıklarının alabildiğine sürdüğü, uzayın bile silahlandırılmak istendiği, Ortadoğu'da yıllardır süren sıcak harbin devam edemediği, Güney Afrika'da ırk ayrımının yarattığı bun alımların sürdüğü bir ortamda barışın daha da bir başka anlam ifade ettiği kabul edilmelidir. Hiç şüphesiz insanlığın daha mutlu bir geleceğe ulaşabilmesinin sırrı, barış sözcüğünde yatar. Silâhlanmaya ve silah satışına, silah alışverişine ayrılan paraların açlıkla mücadelede kullanılması, kalkınma hizmetlerine ayrılması, ülkelerin yoksulluktan kurtarılaraq medeniyetin nimetlerinden yararlanmaları sürekli ve kalıcı bir barışa bağlıdır.

Yurdumuzu çepeçevre saran dostluktan uzak çember, Türkiye'nin de muhtemel bir savaşa hazırlıklı olmasını zorunlu kılmakta ve ülke bütçesinin oldukça önemli bir bölümü bu amaçla ve savunma stratejisi için Türk Silahlı Kuvvetlerinin

BARIŞ YILINDA

BARIŞA ÖZLEM

---

rilmeyen bu insanlarımızın gelişmiş ülkelerdeki hemcinsleriyle ücretleri mukayese edilirse, bu mukayesenin sonucu Türkler için maalesef hüsrandır. Huzursuzluğun temel kaynağı ise, kanun zoru ile barışçı bir ortam yaratılma isteğinden doğmakta, emeğin karşılığını almak isteyenlerle vermek durumunda bulunanlar hükümetin re'sen müdahalesinden şikayetçi duruma gelmektedir. Çalışma barışı özünde zedelenmekte, toplu sözleşmelere müdahale devam etmekte, kalkınmanın nimetleri giderek daha da bozulan gelir dağılımı nedeniyle daha varlıklı insanlara kaymaktadır. Nimet-külfet dağılımı adaletli birbaza oturtulmadıkça bugünkü, geçici sessizliği hayra yormak asla mümkün değildir.

TÜRK-İŞ gibi yurdumuzun en büyük, en çok üyeye sahip ve sorumluluk duygusu taşıyan işçi kuruluştur, yetkili toplantılarında genel grevin gündeme gelebileceği ifade edilebilmektedir. Düşünme ihtiyacını duymayanlar, geçim sıkıntısı çekenlerin feryadına kulak asmayanlar, Türk parasının dolar karşısında korkunç değer kaybını, adeta kendi başarı hanelerine kaydedenler, çalışma barışına gereken önemi veremezler. Böyle olunca da, masraflı ziyaretleri, karşılıklı nifin naimatları,...

BASINDA ESKİŞEHİR MİTINGİ

Muhteşem miting

Helikopterler uçtu... Polis, "Evlerinize dönün" uyarısı yaptı

Gözaltındaki miting

Özal istifa"

Komisör sendikacı diye kameramandı dövdü

• TÜRK İŞ'İN EYLEM PROGRAMI İÇİNDE YER ALAN ESKİŞEHİR MİTINGİ VE YÜRÜ-
MENİN YAPILDI VE OLAYSIZ ŞEKLİLE

Kadınlar da yürüdü

ÖZELİLE TARIM İŞ SENDİKASI'NA BAĞ-
LI KADIN İŞÇİLER DE MİTINGE KATILA-
RAK ÇEŞİTLİ SLOGANLAR ATTILAR. KA-
DIN İŞÇİLER AYRICA SORUNLARINI DİLE

On binler yürüdü

• Türk-İş Eskişehir mitingini iki güvenlik ölenleri altında yaptı.

"Demokrasi kimin?"

Binlerce işçi yürüdü

"Demokratik bir düzen istiyoruz"

Muhteşem Yür

N

SENDİKACI SANMIŞ

Türk-İş'in toplantı ve gösteri yürüyüşünü görüntülemek için 22 Haziran Pazar günü Ankara'dan Eskişehir'e gelen TRT kameramanı Şeref Özen, çekim için toplantı alanında inceleme yaparken, Başkomiser'den de bilgi alıyordu.

Özen, aniden yanına gelen bir komiserin, **"Amirimle böyle konuşamazsın, elini cebinden çıkar"** demesi karşısında şaşırdı. **"Bilgi alıyorum"** demeye kalmadan, komiserin yumruğu karın boşluğunu buldu.

TRT Muhabiri Erdal Pekdemir, arkadaşının yumruklandığını görünce, "Biz TRT'den geldik, ne yapıyorsunuz?" diye tepki gösterdi. Bunun üzerine Komiserin sözleri ilginçti: "Sizi sendikacı sandım." Polisin bu özürü, kabahatinden büyüktü.

HELİKOPTER'İN AZİZLİĞİ

Üç kilometre uzunluğundaki kortej Sümerbank Basma Sanayii Fabrikası önünden hareket ettikten az sonra, bir polis helikopteri havadan devriye görevine başladı.

Helikopter bir ara alçaktan kortejin üzerinden geçti ve tozu dumana kattı. İşçilerin başlarından Türk-İş amblemlili karton şapları uçurdu.

Onbinlerce işçi, TRT kameramanının dövülme-

Yürüyüşten NOTLAR:

ve 28 bin işçi kapasiteli bir bölgede, 45 bin işçinin yürüyüşe katılması elbette kendiliğinden olmadı. Hazırlıklar noksansız yapılmıştı. Herşey mükemmeldi. Buna Basın ve TRT'nde büyük ilgisi eklenince, herşey daha da etkili oldu.

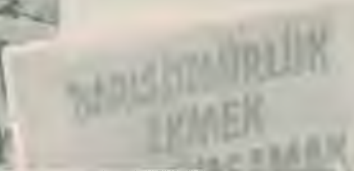

TÜRK-İŞ YÖNETİM
KURULU HALKI SELAMLIYOR

HALKIN ALANA GİRMESİNİ
ENGELLEYEN POLİS DUVARI

TÜRK-İŞ DERGİSİ ÖZEL EK Mayıs 1986

Hayat Pahalılığı ile
Bilinçli Mücadele

TÜKETİM KOOPERATİFÇİLİĞİNDE ESKİŞEHİR DENEYİMİ

GİRİŞ

NİÇİN ESKİŞEHİR?

Halkımız her gün aldığı maldan şikayet eder. Bu şikayet yıllardır sürer durur.

Çocuğuna ayakkabı alır, bir su değdimi hemen açılır. Peynir alır kireç gibi, yağ yüzü görmemiştir. Ampul alır iki günde patlar.

Kime şikayet edecek? **"Aldığı para haram olsun"** der geçer. İşin peşini bırakmak istemeyenler ise günlerce uğraşır, ya sonunda pes eder, ya da zar-zor malı değiştirir. Bütün bunlar hepimizin, günlük yaşadığımız olaylardır. Gelişmiş ülkelerde bu işler böyle mi yürür? Hayır.. Tüketiciyi koruyan yasalar vardır. Dernekler vardır. Milyonlarca tirajı olan dergileri, yayın organları vardır. Yüksek fiyatlarla tüketiciyi kandıran, bozuk mal veren firmalar hemen kamu oyununda teşhir edilir, tüketici dava açar, hakını alır..

Gelişmiş ülkelerde **"tüketicinin korunması"** oyununda yasalar kadar tüketicinin bilinçli şekilde örgütlenmeleri büyük rol oynamıştır.

Ülkemizde son günlerde bu konuda hızlı bir gelişme göze çarpıyor. Türk-İş bu konuda bir atılım hazırlığı içine girdi. Çalışmalar sürdürülüyor.

Gerçekten **Eskişehir**'de ticari hayatta büyük bir ağırlığa sahip tüketim kooperatifleri, bugün ciddi sorunlarla karşı karşıyalar. Mali kaynak yetersizliği, dolayısıyla, tüketicie sunulan çeşitli malların üreticiden sağlanması yerine toptancılardan alınması gibi sorunlar önlerinde duruyor. Sendika ile kooperatif yönetimlerinde zaman zaman ortaya çıkan **"yönetim mücadeleleri"** de sorunlardan birini meydana getiriyor.

Eskişehir'de bu öncü tüketim kooperatiflerinin başkanları, yöneticileri ile uzun uzun görüştük. **Edikoop, Ges-İş Koop, Belge, Gıda-İş Harb-İş Koop, Şeker-İş Koop** gibi kooperatiflerin kurucu ve yöneticilerinden **"başlarından geçen ilginç hikayeleri"** dinledik.

Kooperatiften **"çukolata çalan ünlü bir ailenin gelinden, Komançero çetesinin gece soygununa kadar yaşadıkları hikayeleri"** bazen gülerek, bazan üzülerek anlattılar.

Yakaladıkları hırsızları, polise şikayet edip, sonunda mağazada çalışanların şahit olarak savcılıkta gün geçirerek işlerin aksamasını önlemek için. uyuşturdukları il.

EDİ-KOOP'UN HİKAYESİ

VATANDAŞ GÖZÜ İLE ÖĞRENİR...

Eskişehir'in Köprübaşı mevkii, şehrin en önemli yeri sayılır. **Porsuk** çayı'nın üzerinden geçen köprü çevresinde ve çayın her iki yakası boyunca çeşitli işyerleri dizilir. Bir yönü ile ana caddelerin kesiştikleri yerdir burası. Birçok kurumun binası da buradadır. Aynı zamanda bir alış-veriş merkezi, akşam üstüleri "**piyasa**" alanıdır.

Eskişehir Demiryolcuları burada sekiz katlı güzel bir bina yaptırmışlar. İki ana caddenin kesiştiği köşeye yükseltmişler binalarını. Binalarının ilk üç katını "**market**"e hazırlık olsun diye, proje çizilirken düşünmüşler ve böylece, bina bittiğinde tüketim kooperatifinin yeri istenilen ölçüler içinde hazır olmuş.

Eskişehir Demiryolcuları Sendikasının Başkanı **Refik Erbaş** ile aynı binanın üst katında sendika merkezinde konuşmamızı sürdürüyoruz. Bir yandan da sık sık çalan telefonlara cevap veriyor.

EDİ-KOOP Başkanı Refik Erbaş: "Vatandaş gözü ile öğrenir..."

Kooperatifi nasıl kurdunuz, ilk günler nelerle karşı-

laştınız?

şehir Gima, Müdürü **Ahmet Taylan**'ı transfer etmişler. Hazırlık safhasından onun tecrübelerinden, tavsiyelerinden yararlanmışlar. Kooperatif yöneticilerindeki **"uzmanlığa saygı"** anlayışı da Edikoop'un bugün başarılı bir tüketim kooperatifinde oluşunda büyük rol oynamış.

"İYİ AT YEMİNİ KENDİ GETİRİR..."

Bu harekette Sendika büyük bir güvence olmuş. Sendikadan 20 milyon lira kredi almışlar. O günlerin çalışmasını **Refik Erbaş** şöyle anlatıyor

Önce geniş bir araştırma yaptık, üniversitede, bu işte başarılı kişilerle görüştük. Ankara'daki Yol Koop'a gittik. Başarılı bu kuruluşun başında Hüseyin Polat Eryılmaz Müdürdü. Kendisiyle uzun uzun görüştük. Şirket mi, kooperatif mi yapalım diye araştırdık. Hatta, daha önce bir kooperatif kuracağımızı düşünerek, yeni binamızın alt katlarını ona göre yaptırdık. Binanın alt katında üç soğukhava deposu vardır. Ortada kooperatif yok. Ama fikri var. Mutlaka kararlı olduğumuz için de başarılı olmak için işin ehlini getirmek gerekiyor dedik. Ve Gima'nın eski mağaza müdürünü, daha kooperatif yok, yalnız düşüncesi varken, 6 ay maaş ödedik. Bu işin dizaynının yapılmasını, düzenlenmesini, malların nerelerden alınacağını saptamak için aldık. Ve hazırlık çalışmalarını sürdürdük. Çok tartışmalar oldu. Zaman zaman, "efendim müdüre icra kurulu üyesinden de fazla ücret veriliyor" diye. Gayet tabii işin ehline bu ücret verilirdi. Kadromuzu bu şekilde kurduk. Ayrıca personelimize biz asgari ücret bazı maaş ve satış cirosundan yüzde 1 prim olarak vermeyi kararlaştırdık. Yani "iyi at yemini kendi getirir" deyiminden hareketle prim sistemini getirdik. O gündenberi de uygulamaktayız. Dolayısıyla ciro ne kadar artarsa primi de o kadar artıyor.

Bugün kooperatifte çalışan personel ortalama 60, 70 bin lira arasında maaş alır, primle beraber. Ayrıca dört ikramiyesi vardır.

Kooperatifin arkasında Sendikanın olması yalnız, nakit açısından değil piyasada mal alımları sırasında da bir teminat olmuş. Çiçeği burnunda yöneticiler İstanbul'a bir mağazaya gidip mal almak istemişler. Mağaza sahiple-

Fakat, üyelerin uyarılması, aydınlatılması bir yana, Kooperatifçilerin enfazla şikayet ettikleri şey de TV reklamları. Refik Erbaş “Üzülerek belirtmem gerekirki, üyelerimiz ihtiyaçtan çok bu reklamların etkisinde alışveriş yapıyorlar. Bazı alışkanlıkları kıramıyorlar” diyor. “Daha kaliteli, daha ucuz bir margarin yerine eski margarinini tercih ediyorlar. Ayçiçeği’nin her eşidini koysanız, reklamların etkisi altında bir tek marka üzerinde ısrar ediyorlar. Biz de, bazen bu malların getirilmesini kısıtlı olarak erteliyoruz, bazen söylene söylene öteki margarin ve yağları alıp gidiyorlar.”

Bu arada, sürekli taleplerle gelen üyeleri tatmin etmek de kolay olmuyor tabii. 60 milyon lira sermayesi olan kooperatifte 150 milyon liralık alacak üyeler üzerinde olursa, elbette yenilik kolay olmuyor. Özellikle peşin para ile alınan mallarda sıkıntılar sözkonusu oluyor. Taksitle alınan mallarda ise sorun daha kolay çözülüyor.

Refik Erbaş’ın verdiği bilgiye göre Edikoop, mümkün olduğu oranda malları ilk elden almaya çalışıyor. Toptancılara, mal veren Toptancılar Birliğine ortak olmuşlar. Buradan daha ucuz mal sağlıyorlar.

Bu yetmediği için Esko’ya ortak olarak çalışmalarını sürdürüyorlar. Gerçekte Eskişehir’deki tüketim kooperatiflerinin başta gelen sorunlarından biri ilk elden mal sağlama.

Henüz bu sorunun çözümü emekleme safhasında. Kooperatifi kurarken, başta esnaf olmak üzere belli çevrelerden tepki gördüler mi?

SUCUK HİKAYESİ

Sayın Erbaş açık şekilde bir tepki görmediklerini belirtiyor. “Ama gizli olarak gördük” diyor. “Zaman zaman şaka yollu söylüyorlar. Siz bizi mahfettiniz. Gerçekten, çeşitli mahallelerde oturan demiryolcular bizden alışveriş yapmaya başlayınca, birçok bakkal sıkıntı içine düştü. İftira olmadı ama, birkaç maksatlı ve zorlayıcı olaylar oldu. Sizin sucuklarınız bozuk dediler. Hemen tahliyini yaptırдық. Bozuk çıkmadı. Böyle birkaç girişim oldu.”

Edi-Koop Müdürü Ahmet Taylan kooperatif hakkında bilgi almaya gelen öğrencilere mağazada açıklamalarda bulunuyor.

Kooperatif Müdürü **Ahmet Taylan**, belediye zabıta teftişlerinin aslını düzeltici bir amaç taşıması gerektiğini ısrarla belirtiyor. Ülkenin gerçekleri dikkate alınmadan teftişler yapıldığını ileri sürüyor. **"Halbuki bizi teftiş eden belediye de aynı sıkıntıları taşıyor. Bugün Belediye mezbahası bir teftişe tabi tutulsa, bizden daha fazla kötü puan almaları söz konusu."**

HIRSIZLIK İLE MÜCADELE...

Refik Erbaş ile kooperatifçilik ve yaşanan olaylar üzerine konuşurken aklıma gelen herşeyi soruyorum:

"Sizde hırsızlık olayı oluyor mu?"

Bu konuda oldukça ilginç olaylar yaşamışlar **"Bir gün bir mühendis bey yakaladık. Bir başka gün üzerinde oldukça kıymetli kürk bulunan bir hanımı yakaladık. İnsan ilk bakışta inanası gelmiyor ama, olay gerçektir. Eski ayakkabısını, raftan indirilen yeni ayakkabının kutusuna koyup, yenisini giyip gidenleri ele geçirdik. Ama biz ceza vermiyoruz. Kendi camiamızdan çünkü. Caydırıcı yollara başvuruyoruz. Yakaladıktan sonra suçunu itiraf ettiriyoruz. Bu durumda çok güç hale düşüyorlar. Aslında esas cezayı bu durumda çekiyor. Kimseye her-**

MALA HÜCUM BAŞLIYOR...

Gözlemleri Kooperatif Başkanı Refik Erbaş'tan dinliyoruz: Başlangıçta üyelerimiz henüz süpermarket işine alışık değillerdi. Bir örnek vereyim. Bir üyemiz salam istedi. Hem de büyük bir salam. Tezgahtar kesmek istedi. Niye kesiyorsun kardeşim tümünü ver diye uyardı. Pastırmayı kilo ile almak isteyenleri gördük. Duruma göre kendilerini uyardık. Her zaman bu malları alabileceklerini, yeterince almalarının daha yararlı olacağını söyledik.

— Peki niye bu kadar fazla almak istiyorlar?

“Birinci neden mağazanın kendisinin olması düşüncesinden kaynaklanıyor. Psikolojik bir durum. İkincisi para vermediği için rahatlık sözkonusu. Daha sonra dengeli bir alış-veriş başladı. İlk zamanlarda maalessif dengelessiz bir alışveriş şekli vardı. Biz kurulmadan üye önce cebindeki paraya göre alış-veriş yaparken, bizde satışlar başlayınca, bir kilo kıyma, bir kilo biftek, bir tavuk alıp gitmeye başladılar. Tabii ay sonunda maaşından kesilince bu seferde tepkiler çoğalıyor.

— Ne şekilde tepkiler?

— Tepkisi şöyle oluyor. Maaşının yarısı kooperatif borcu nedeniyle kesilince, kalan para ile öteki ihtiyaçlarını karşılayamıyor. Bun alıyor. Nereye başvuracak? Geliyor bize. Nazının geçtiği yere. Bindiriyor. Şöyleydi, böyleydi.

Bir başka örnek vereyim.

Bizde mevsimlik satışlar vardır. Kışın palto, okul açılışında, kırtasiye reyonu yaparız, yaz gelince çadır veya deniz ihtiyaçları getiririz. Şimdi benim bir gözlemim var. Daha önce başka yerlerden okuldan istenen kırtasiyeyi satın alması sırasında, “kızım şimdi şu kalsın, param yok” diyen veli, bizde alışverişe başlayınca “kızım bak şunu da al, yedek de al” diyor. Çünkü para vermiyor. Psikolojik bir olay. Dengeli alışveriş yapmıyor. Bir başka örnek. Nedense, üye, aylık tüketiminde taze olan ihtiyaçtan ziyade, eski alışkanlığından çuvala götürmek, 5 kiloluk yağ alma yerine 18 kiloluk tenekeyi götürmek alışkanlığı var. Fazla yağı 3-4 ayda tüketiyor. Biz diyoruz ki, kardeşim bu kadar alma, hem

Öteki dayanıklı tüketim mallarının, giyim, kuşam, ev eşyalarının satıldığı mağazada, kredi faizi alınmadan, 50 bin liralık satışta 5 ay, 150 bin liralık alış verişte 15 aylık eşit taksitler uygulanıyor. Ayrıca ortaklara yüzde 2 oranında iskonto yapılıyor. Dışardan gelen ve peşin para ile mal alanlar bu iskontodan yararlanamıyorlar.

Bu mağaza da büyük şehirlerdeki güzel mağazalara yakın bir düzeyde. Özenle düzenlenmiş. Kızlı erkekli tezgahhtarlar çalışıyor.

Kooperatif yönetimi, bu mağazada bir başka sistem uygulamış. Eskişehir'in tanınmış birkaç firması ile anlaşmış. Onlar açtıkları reyonlarında satışlarını yapıyorlar, her türlü personel giderleri kendilerine ait. Satışlardan yüzde 8-9 oranında kâr payını kooperatife ödüyorlar. Kooperatif yönetimi, fiyatları denetliyor, hatta o firmanın kendi mağazasındaki fiyattan aşağı fiyatla satış yapmasını sağlıyor. Bir yönü ile işbölümü yapılmış.

Ülkemizde TV yayınları siyah-beyaz'dan renkliye geçince, renkli TV alıcılarının satışları hızla artmaya başlamış. Üstelik fiyatı da çok yüksek. Talep artınca kampanya yapmışlar. TV alıcısının fiyatının üçte biri üyeden peşin olarak alınmış, gerisi 10 taksite bağlanmış. Birbuçuk yıl içinde 700 televizyon dağıtmışlar. Yapılan hesaplara göre üyelere televizyon başına 50 bin lira dolayında bir avantaj sağlanmış. Daha ucuza almışlar. Hatta o yıl ciro rekor seviyeye gelmiş. Ancak ciro artınca sorunlar da, yük de artmaya başlamış.

Bir bakmışlar, ortakların yaklaşık yarısının borcu, maaşlarını aşıyor.

KOOPERATİFE BORÇ MAAŞI AŞARSA...

Yaşanan o günleri Refik Erbaş şöyle anlatıyor:

"Mekanizma tılandı. Hareket edemez olduk. Ve ödemeyenler, kaçanlar oldu. Aylık 40-50 milyon liralık nakit hareket beklerken, 30-35 milyon lira geliyor. 8-10 milyon lira kaçıyor.

— Nasıl kaçıyor?

— **Maaşı karşılayamaz oluyor. Geliyor üye, "canımımı alacaksın, yok para" diyor. Baktık iş kötüye gidiyor. O zaman bir karar aldık. Öyle mal kovalım ki üye,**

Refik Bey “İlk günlerde o ihtişamlı açılış, ve raflardaki yığınla malın giderek azalması, dışarıya karşı iflasa giden bir kuruluş görüntüsü veriyor. Bu görüntü kooperatifleşmenin önünde ciddi engel olarak duruyor” diyor.

Refik Erbaş’ın ikinci engel olarak ortaya koyduğu görüş ise, türk halkının sosyal ve ekonomik olaylara nasıl yaklaştığının ilginç ipuçlarını da veriyor.

YA POLİTİK GÖRÜŞ FARKLILIKLARI?...

“Bir başka sorun, ya da engel daha var. Kooperatifleşmenin politize edilmiş bir şekil arzemesi. Efendim öyle bir kanaat yaratılıyor ki kamuoyunda. Sanki A partisinin mensupları bu işi yaparmış gibi. Siyasi bir oluşum havası verilmeye çalışılıyor. Ürkütücü bir durum meydana getirmesi nedeniyle kooperatifleşmenin gelişmesini olumsuz yönde etkiliyor. Kötü örnek oluyor.

— Bu konuyu biraz daha açar mısınız?

— “Şunu kastedmek istiyorum. Bu kuruluşlar aslında tarihi şeklinde değil de, sanki politik amaçla bir siyasi kuruluşu destekleyen veya yan faaliyetlerini yapan kuruluşlarmış gibi bir imaj halk arasında yaygınlaştırılıyor. Dolayısıyla böyle bir oluşuma kooperatif kurma veya ona ortak olma, bir siyasal parti görüşünün belirtisi olarak kabul ediliyor. Bu da kooperatife katılmayı büyük ölçüde etkiliyor. Bizim izlenimimiz budur. Yani belli siyasi görüştekiler bunu yapar, ötekileri yapmaz. Muhafazakar insanlar böyle şeylerle uğraşmazlar da sosyal demokratlar böyle şeylerle uğraşır gibi yaygın bir kanaatin olduğunu görüyoruz. Tıpkı, Odalar şöyledir, Halk Evleri böyledir gibi.

Biz bu işi nasıl aşarız diye düşündük. Bir tarafta ihtiyaç, bir tarafta kötü örnekler ortaya çıkınca, kooperatifi tabandan oluşturma yerine, yukardan sendikanın öncülüğünde oluşturmaya karar verdik. “Türkün akı gözündedir” esprisinden hareketle, binamızı hazırlayalım, içeriği düzenliyelim, malları raflara yerleştirelim. İşte Kooperatif kuruldu, gelin görün ortak olun diyelim şeklinde düşündük. Esasında kooperatif bireylerin bi-

sektör yüzde 25 oranında vergi verirken, biz, üyemiz dışında vatandaşların alışverişlerinden yüzde 46 oranında kurumlar vergisi ödüyoruz.”

Demiryolcuların ve öteki kooperatifçilerin deneyimlerine göre, dışarı açılmak şart. Kooperatif ortakları dışında, dışardan peşin para ile mal almak için gelenlere kapıları açık tutmak gerekiyor. İşi büyütmüşsünüz, market kurmuşsunuz, kapalı devre kalmanız mümkün değil. Eskişehir’de hemen tüm kooperatifler dışa açılmış durumda. Genellikle, dışardan peşin para ile alanların cironları, tüm cironun bazı kooperatiflerde üçte birini, bazılarında dörtte birini oluşturuyor.

Edi-Koop’un şarküteri reyonu.

ETİN HİKAYESİ...

Tüketim kooperatiflerinin, özellikle gıda üzerine çalışanların en çok üzerinde durdukları maddelerden biri hayvansal maddeler ve yan ürünleri. Tabii bunların başında et geliyor. Edi-Koop yöneticileri bu işi çözmek için oldukça ilginç deneyimlerden geçmişler. Ciro arttıkça işi bırakıp giden kasaplara raslamışlar. Aşama aşama bugünlere gelmişler.

Şimdi hikayeyi **Refik Erbaş**’ın ağzından dinleyelim:

— İlk acılısta. bu apavır bir iş. Bir de altın piyasa-

— Daha fazla kazanması gerekmez mi?

— Gayet tabii.. Size ekstrem bir örnek söylüyorum. Ayda 5-6 milyon lira satışı olan bir kasap, müşteri belli ve 60 milyona varan bir ciro varken ben bu işi yapamıyacağım deyip ayrılmıştır.

Şimdiki satışlarımız ise; biz bir kasaba, et alım ve kesiminde usta işi verdik. Ama kasap biziz. Bize kesim fiyatı üzerinden keser. Yalnız kesilen hayvanın derisini veririz. İki tane de personeli vardır, bize kasap olarak çalışır. Yalnız kestiği hayvanın derisini veririz. O derisini satıp hizmet karşılığını alıyor, biz eti satıyoruz.

— Deri fiyatı kaç lira?

— 100 kiloluk danadan 17 kiloluk deri çıkıyor. 570 liradan, 9 bin 670 lira. Bir hayvandan alıyor. Günde üç hayvan kesiyoruz. Günde 30 bin liraya yakın para alıyor. İyi para. Gerçekten iyi para, sonradan öğrendik bunları. Giderek ihtisaslaşalım bu işi kendimiz yapacağız.

Günde kaç kilo et satıyorsunuz?

— Ortalam üçyüz kilo.

Peynir işine gelince, başlangıçta iyi atılımlar yapmışlar. İlk yıllarda sütü kendileri satın alıp, bir mandraya 20 milyon liraya yakın peynir yaptırmışlar, imalatçı firma gibi çalışmışlar, hem kaliteli, hem ucuz peynir sağlamışlar üyelere. Ancak giderek sermaye daralınca, sermayenin bir bölümü gayrimenkullere gidince, bu tarz uygulamaları terketmek zorunda kalmışlar. Aslında, gayrimenkullere yatırım yaparak sermaye sorununun ortaya çıkması Eskişehir'deki bazı kooperatiflerde de ciddi engeller olmuş. Şimdi Tavşanlı'da bir peynir kooperatifinden peynir sağlıyorlarmış. Eskişehir'de şeker fabrikası olduğu için, şekerleri ise fabrikadan alıp kooperatifte paketliyorlarmış. Kooperatif Müdürü Ahmet Taylan "Bayram arefesinde görseniz, şeker kapanın elinde kalır. Yetiştirmek mümkün değildir" diyor.

MÜŞTERİLER NE DİYOR?...

Edikoop'un yetkilileri ile sohbetten sonra mağazaya müşteri olarak gelen bazı Eskişehirliyle görüştük.

— Üye değilim ama geliyorum. Bakkallardan daha farklı.

— Ne kadar farklı?

— Bakkallar makarnayı 150 liraya veriyor, burada 110 liraya alıyoruz. Her şeyde fark var.

GES-İŞ KOOP'UN ÖYKÜSÜ

Eskişehir'in en eski tüketim kooperatifi gaz, elektrik su iş yerlerinde çalışan işçilerin öncülüğünde kurulan **Ges-İş** kooperatifi. **Eskişehir**'in merkezi bir yerinde, örnek bir süper market türünde hizmet sürdürüyor. Eskişehirliilerin yakından tanıdıkları bir kooperatif.

Geçmişi 19 yıl önceye dayanıyor. O zamanlar **Ges-İş** sendikasının ünlü lideri **Osman Soğukpınar** ve arkadaşları, ülke düzeyinde bir kooperatif hareketine girişmişler. Şubelerin öncülüğünde her yerde kooperatif kurmayı düşünmüşler. Zaman içinde kurulan 13 Ges-İş kooperatifinden yalnız İzmir ve Eskişehir'dekiler zamana karşı dayanabilmişler.

Sermayeyi kolay bulmuşlar, 1967'li yıllarda, iş yerinde kusuru sonucu yaptığı hasarı karşılamak üzere, işçinin 10 yövmiyelik ücreti, işveren tarafından kesilerek bir hesapta toplanırmış. **Osman Soğukpınar** ve arkadaşları toplu sözleşmelerde, bu toplanan işçi paralarının kooperatiflere sermaye olarak devredilmesini sağlamışlar. İşçi başına yaklaşık 240 liraymış. Her üyeden kooperatifin istediği sermaye de 250 liraymış.

Kooperatif Yönetim Kurulu üyesi **Cemil Günaydın**'ın anlattığına göre, 1976 yılının Eylül ayında, DSI makina ikmal grubu ve Belediye'nin elektrik işletmesinden bazı arkadaşlar biraraya gelerek bu işte öncülük yapmışlar. **Gaziantep** düğün salonunda ilk büyük toplantı olmuş. Sonra işe girilmiş, ancak çevreden engellemeler başlamış. **Cemil Günaydın** kesin hatırlamıyor ama, kuruluş evrakları bir türlü tamamlanamıyormuş. **Günaydın**, en büyük tepkinin toptancı esnafından geldiğini sanıyor.

SENDİKAL MÜCADELENİN OLUMSUZ

ETKİLERİ

kooperatifi yönetiyor. Eski kırgınlıkların giderek hafiflemesi nedeniyle o iş yerlerinde üye kaydını sürdürüyorlar.

İlk yıllarda, her üye alışveriş yaptıktan sonra makbuzu imzalar, daha sonra bordrodan maaşından alacak kesilirmiş. Derken sorun çıkmaya başlamış. Evden, özellikle çocuklar gelip istedikleri malları alırlarmış, ana-babanın haberi yok. Bunun üzerine 1976 yılından itibaren çek kullanmaya başlamışlar. Kooperatif gittikçe hizmeti düzenli hale gelince dışardan talepler gelmeye başlamış, öteki kooperatifler gibi dışa açılmışlar.

Öteki kooperatiflerdeki alış-verişlerin sınırlandırılmasına karşın, **Ges-İş** te böyle bir uygulama olmamış. Tamamen ortağın iyiniyetine bağlanmış.

ANLAŞMALI MAĞAZA UYGULAMASI...

Kooperatif Başkanı Nazmı Mumcu şunları anlatıyor: **“Yalnız kooperatif mağazası değil, dışarda 37 tane de anlaşmalı mağazamız var. Üye istediği an bu mağazalardan milyonlarca liralık alış-veriş yapabilir. Bizim ancak alış-veriş yapıldıktan sonra haberimiz olabilir. On dan sonra takibata geçebiliriz. Biz birkaç art niyetli kişi nedeniyle sınırlandırma getirmeyi uygun görmedik. Getirilen sınırlandırmanın etkili olmayacağını düşünerek alış verişini tamamen açık tuttuk.”**

— Alım gücünden fazla mal alanlar, para kaçıranlar olmadı mı?

— **“Bu güne kadar fazla bir sorununuz olmadı. Haklarında icra takibi yapılan üç ortağımız var. Bunlar da açık krediden değil de çeşitli nedenlerle ödeme gücünü yitirmiş olmalarından dolayı icra takibine uğradılar. 1400 dolayında ortağı olan kooperatifte üç olay nedeniyle sınırlamayı uygun bulmuyoruz.**

Her kooperatif gibi mali temin etmede, daha çok bayilerden yararlanıyorlarmış. Ama mümkün olduğu oranda ilk elden mal sağlama yollarını arıyorlarmış.

— Sizde hırsızlık olayları ne durumda?

— Bu bütün süpermarketlerin sorunu. Büyük süpermarketler TV kameraları ile denetim yapıyorlar. Bizim de kendimize göre usullerimiz var. Ancak biz polise önlemlerle bu hırsızlıkların önüne geçileceğine inanmıyoruz. Personelin işini gücünü bırakıp karakollara gitmesi büyük sorun oluyor. Yalnız büyük boyuttaki olayları polise intikal ettiriyoruz. Ötekilerini biz çözüyoruz.”

Kooperatif Başkanı Nazmi Mumcu “nasıl çözüyorsunuz” şeklindeki sorumuza ise cevap vermiyor.

KOOPERATİF ADI TAKLİT EDİLMEMEYE BAŞLIYOR...

Ges-İş geçen yıl oldukça yüksek bir ciroya ulaşmış 505 milyon lira. Bu cironun yüzde 60'ı dışardan gelenlerden, 40'ı da üyelere sağlanmış. Edikoop ve Belge'de cirolarda ortaklar ağırlıklı iken, Ges-İş'te dışardan gelenler, ciroların büyük bölümünü oluşturuyor. Bunun nedenini Sayın Mumcu “Hizmetin mükemmelliği ve fiyatlar” diye açıklıyor.

Eskişehir'de Tüketim kooperatiflerinin öncülüğünde Süper Market türü mağazalar açılmaya başladıktan sonra bazı kişiler de, adının sonuna “Ko” yazarak aynı tür mağaza açmaya başlamışlar.

Nazmi Mumcu “Bu yıl bir mağaza açıldı. Komşumuz. Mağazanın adı ilginç olduğu için belirtmeliyim. “Yet-Ko” “Ba-Ko” nereden geliyor. Ne adlarında ne soyadlarında var. Anlamlıdır. Öyle sanıyorum ki kooperatif imajı verilmek isteniyor” diyerek ilginç bir gelişmeyi örnek gösteriyor.

Her kooperatif gibi 1980 önceki o bunalımlı yıllarda mal temininde güçlüklerle karşılaşmışlar. Üyelerden peşin para toplayıp fabrikalara gidiyorlarmış. Sayın Mumcu, özellikle Trakya Birlik'te yöneticilerinden o yıllarda gördüğü yakın ilgi ve dostluğu ısrarla belirtiyor.

“Yaşlar bir-iki ay sonra geliyor ve önce ortaklara

tahlillerde ilginç sonuçlar çıkar. Firmaları önce uyarırız. Uymazsa ilgimizi keseriz. Özellikle et ürünlerinde yaptığımız tahlillerde iyi sonuçlar aldık. Örneğin sucukta nem oranı yüzde 40 iken biz ısrarlı takibimiz sonucunda bu nem oranını yüzde 30'a indirdik. Yalnız ette değil, yumurtadan makarnaya kadar, her malda tahlil yaptırırız."

Bu ısrarlı tahliller sonucunda örneğin sucuk aldıkları fabrikalar, kurutma tesisleri kurarak sucuktaki nem oranlarını düşürmüşler.

— Belediyecilerle sorunlarınız?

Pek yokmuş. Ancak bir malın tahlili yapılacağı zaman onlardan belediyeciler numune alırlarmış.

— "Bize birkaç kere mal almaya geldiklerinde o malın Eskişehir'de bayilikleri olduğunu neden kendilerinden mal aldıklarını sorduk. Sanıyorum oralara rahat giremedikleri için bizi tercih ediyorlardı. Bize, size bir zarar gelmez diyorlardı. Ama bizim huzurumuz kaçıyordu."

ESNAFIN TEPKİSİ: "KOOPERATİFLER VERGİ KAÇIRIYOR..."

Kooperatif geliştikçe, özellikle 1977 yıllarında bulunan esnaf şikayete başlamış. Bakkallar derneği "kooperatifler vergi vermiyor" diye Vilayete başvurmuş.

"Aslında esas şikayet küçük toptancı esnafından geliyordu. Bakkallara yeterince satış yapamıyorlardı, kooperatifler geliştikçe. Çünkü Eskişehir'de kooperatifler 2.5 milyar liraya varan bir ciro ile ticari hayatta büyük bir ağırlık koymaya başlamışlardı. Ordu pazarları da bunu etkiliyordu."

Kooperatif Başkanı Nazmi Mumcu "Biz kampanyayı başlattık bu mallara zam geldi. Bugün baldo pirinç 280 lira iken 450 lira toptan fiyatla satılıyor. Biz şimdi bu pirinci toptan fiyatın altında satacağız. Ayçiçek yağında bugün fiyat artışı yok ama, üç ay içinde mutlaka gelecek" diyor.

Zaman zaman bazı malları kasıtlı olarak getirmiyorlarmış radyo, teyp bulabileceğiniz Ges-İş mağazasında Walk-man yok.

— "Beş yaşındaki çocuk da buna hevesleniyor. Ana babalarını sıkıştırıyorlar. Aileler zor durumda kalıyor."

PIYANGO YOLU İLE CİRO ARTIŞI...

Geçen yılın aralık ayında bir piyango düzenlemeyi kararlaştırmışlar. Her 5 bin liralık alış verişe bir kurra numarası vermişler. Amaçları ciroyu 50 milyona çıkarmak o ay için. Yüzde birini, yani 500 bin liralık da hediye koymuşlar ortaya. En büyük hediye Video.

— "Kime çıktı?"

— "Anadolu Üniversitesinden bir şoföre. Piyango büyük sükse yaptı. Nitekim bizden sonra birçok firma hediyeleri bizden alıp piyongolar düzenlediler."

TİCARET ODASI İLE SORUNLAR...

Eskişehirdeki tüketim kooperatiflerinin Ticaret Odası ile sorunları var. Nitekim daha sonra görüştüğümüz Ticaret odasından bir yetkili de bize aynı düşünceleri dile getirdi.

— "Bu tüketim kooperatifleri haksız rekabet yaratıyorlar, az vergi veriyorlar."

Ticaret Odası Başkanı Cahit Işık'ın, Ticaret Odası dergisinde, bu görüşünü ileri süren bir yazısı çıkınca, gidip Başkanla görüşmüşler.

Yasaya göre, Tüketim kooperatifleri ortaklarının alışverişinden doğan kârlar, kurumlar vergisinden muaf tutuluyor. Ancak yiyecek ve giyeceklerle ilgili alışverişlerin kârının bir bölümü muaf. Ötekiler yüzde 46

az 20 milyon lira sermayeye ihtiyaç var. Bizim arkadaşlar, yeni kurulan bir mahallede bir yer açmak istediler, 8 milyon lira yatırdılar, büfe olmaktan ileri gidemediler.”

BELGE (BELLİ GELİRLİLER) KOOPERATİFİ

Eskişehir'in ilginç tüketim kooperatiflerinden biri **Belge Tüketim Kooperatifi**. Gerçek anlamda dar gelirlerin kurdukları ve ayakta tuttukları bir tüketim kooperatifi. İşçi, memur, emekli subay, halk katmanlarının temsilcilerinden oluşmuş. Başkanı da bir sendikacı. **Petrol-İş Sendikası'nın Eskişehir Şube Başkanı Emin Birsen**.

Kooperatif konusu açılınca heyecanlanıyor. Bıkmadan, yorulmadan tüm sorularımıza ayrıntılı cevaplar vermeye çalışıyor. Bu işe dört elle girmiş. Ayrıca, Eskişehir Tüketim Kooperatifleri Birliği Başkanlığını da yüklenmiş. Kooperatifçilikte yaklaşık 13 yıllık deneyimlerin birikimlerine sahip.

Başkanı bulunduğu Belge tüketim kooperatifinin hikayesi 9 Eylül 1974 günü başlıyor. Çeşitli katmanlardan birkaç arkadaş biraraya gelmiş, bir kooperatif kurmaya karar vermişler. Kendi aralarında işbölümü yapmışlar. Öğretmen olanlar öğretmen topluluğu arasından, subaylar kendi çevrelerinden, işçiler, emekliler kendi dostlarından, arkadaşlarından üye sağlama kampanyasına girişmişler. Sonunda 700 üye kaydedilmiş, ama yeterli değil. Bütün uğraşlara rağmen üye sayısını artıramamışlar. Çare, küçük bir mağaza açarak “İşte buyurun” demek. Öyle yapmışlar, her üye 500 lira vererek 375 bin lira ile işe girişmişler. Birbuçuk yıl sonra ortak sayısı 3 bine yükselmiş.

“KOOPERATİFÇİLİK, DAR GELİRLİLER İÇİN ÇIKIŞ YOLU...”

“Kooperatifte inançlı olmak gerekir” diyor Emin Birsen. “İnanmıyorsanız bu işi yürütemezsiniz. Biz giderek öyle çevreye güven verdikki, ortaklarımız giderek arttı. Bankacılar müfettişler, vali muavinleri...”

Belge Koop. ve EeRo Birliği Başkanı M.Emin Birsen

dı. Şüphelendiğimiz malları laboratuvarlarda tahlile başladık. Bozuk malları iade ettik. Tabii çok sıkıntılı günler de yaşadık. Biz geliştikçe, bizim ortaklarımızın alış-veriş yaptığı bazı küçük bakkallar kapanmak durumunda kaldılar."

DEDİKODULARI YENMEDE BASININ DESTEĞİ

Kooperatif geliştikçe doğal olarak bazı çevrelerden tepkiler, tertipler, iftiralar, dedikodular da yayılmaya başlamış. Mal almayıp dışladıkları toptancı firmalar.

Bu günleri Emin Birsen'in ağzından dinliyoruz:

"Bütün bunlara karşı biz yılmadık. Çünkü inanmış-tık, gittiğimiz yol belliydi. Dargelirli kişilere hizmet vermek istiyorduk. Bunu başarmış olmanın mutluluğunu taşıyorduk. Öyle anlar olduki evimizde, ailemizden bas-kılar başladı. Çekilin bu işten dedikodulara dayanamı-yoruz diye."

— Ne diyordu aileniz ve çocuklarınız?

— "Bir takım aile toplantılarında bizim milleti soy-duğumuz, kendilerimize çıkar sağladığımızdan bahse-diyorlarmış. Bizimkiler de tabii bu sözlerden son dere-ce üzülmüyorlardı ve evde mesele haline geliyordu. Bu menfi propagandalar epeyi sürdü. Fakat görüldü ki, böy-

de. Kooperatifin önünde uzun kuyruklar oluşmuş.. Derken.. Devamını Emin Birsen'den dinliyoruz:

“Adını bilmediğimiz bir firma bozuk yağ satıyor diye bizi belediyeye şikayet etmiş. Hemen belediye zabıtası geldi, numune aldı. Gittiler. Daha sonra yağın bozuk olduğunu söyleyerek satışı engellediler. Bu olaya çok üzülmüş ve kızmıştık. Biz de elimizdeki yağların tahlillerini yaptırarak, hepsi sağlıklı ve temiz çıktı. Ama bizim de bir hafta on günümüzü almıştı. Böyle uğraştığımız, cebelleştığımız günler oldu.”

— Bunu belediye kasıtlı mı yaptı?

— Hayır belediye değil, şikayet edenler kasıtlı.

— Belediye nereden anlamış bozuk olduğunu?

— Belediyenin o günlerde sağlıklı bir laboratuvarı yoktu. Özel bir laboratuvara tahlil yaptırmak suretiyle bozuk olduğu iddia edildi. Ama sonuçta yağların sağlıklı olduğu ortaya çıktı. Bu şurdan kaynaklanıyordu. Belli esnaf karaborsaya alışmıştı. Biz yağ satarak onların çıkarlarını bozuyorduk. Onların yüksek fiyatla yağ satmalarına engel oluyorduk. O günlerde hatırladığıma göre yağın litresi 30 kûsûr lira iken karaborsada 100 liraydı. Biz düşük fiyatla yağları satıp bitirdik.”

PIRİNÇ HİKAYESİ

Emin Beyde hikayeler bitmiyor. Bir de pirinç hikayeleri var. Pirinci ilk elden almak için bir ekip oluşturup, Bandırma'daki bir çeltik fabrikasına gitmişler. Yıl 1974.

“Dedik ki bir kamyon mal alacağız. Pirinç fiyatı 7 liraydı kilosu. Bize dediler ki, faturayı 8 liradan yazalım, size kiloda iki lira açıktan kalsın. İlk teklifi almıştık, gerçekten şaşırmıştık. Oradaki patrona dedim ki “siz malınızı kooperatiflere böyle mi satıyor sunuz? Siz kilosunu 7 kuruştan da verseniz artık almayız. Çünkü ticari ahlakı olmayan kişilerle alış veriş yapamayız.” Fabrikaya terketmek üzereyken arkamızdan koştular. Dediler ki, bizi böyle alıştırıyorlar. Teklifimizi geri alıyorlar, özür dileriz. Pirincin fiyatını 50 kuruş daha indirerek mal verdiler. Bize “bugüne kadar meselelerini ciddiye alan kişilerle karşılaşmadık” dediler. O firma ile yıllarca ilişkilerimiz sürdü. Piyasa fiyatının çok altında mal verdiler. Bize destek oldular.

petleri var. Mağazaya alış-veriş için gelen ortaklar, ellerinde bulunan torbaları, fileleri ve benzeri şeyleri mutlaka dışarda bırakıp, araba ve sepetle alış verişini yapıp, kasiyerin önüne gelirler. Orada hesabını yazdırıp ya çekini, ya da parasını ödemek suretiyle malını alıp çıkıyor. Ancak bu arada, cebe girebilen mallarda hırsızlıkların olduğunu gördük. Çukolata vs. Bazılarının ise sepetinden çıkardığı bazı malları orada bulunan torbalarına sokuşturduklarını saptadık. Bunların bazılarının ihtiyaçtan bazılarının ise yoksulluktan, bazılarının ise hastalıktan yaptıklarını gördük. İnanın, bizde defterler dolusu isimler vardır. Hırsızları yakaladıkça polise teslim ediyoruz. Polis olayı da çok enteresandır. Hırsız yakalayınca polise haber verirsiniz, gelir götürür. Arkasından görgü şahidi olarak tüm personeli alıp karakola götürür. Siz bu durumda mağazanın kapısını kitlemek zorunda kalırsınız. Karakola, savcılığa derken akşam olur. bir hırsızlık olayından mağazanız bir gün kapalı kalır. Bu sistem bizi hayli rahatsız ediyor.

Size bir örnek vereyim. Bir hanım yakalamışlardı. O günki değeriyle üzerinde 500 bin, bugünkü değeriyle 3-5 milyon liralık bir kürk vardı. Sorgulama sırasında zengin bir yerin gelini olduğunu gördük. Hiçbir ihtiyacı olmadığını gördük. Çalmadan duramıyordu. Sırtından kürkünü aldık. Duvara astık. Gitti çaldığı malların parasını ödedi. Tabii birkaç fazla olarak cezalı olarak. Kürkünü kendisine verdik.

— “Bu kadın ne çalmıştı?”

— “Çukolata ve gümüş mallardan cebe girebilen, fileye sokuşturulabilen küçük şeyler.

— Yoksulluktan, ihtiyaçtan çalanlardan bahsetmiştiniz?”

— “Bunlar genelde pejmurde kılıklı kadın veya erkek. Feryat ediyor yakalanınca. Evde şu kadar çocuk aç ve perişan. Param yok onun için yaptım diyor, çaresizim. Gerçekten araştırıyoruz. Dedikleri doğru çıkıyor. Bu durumda onlara yardım ediyoruz. Bazı konularda.

— Ne gibi yardım?

— Yiyecek maddelerinden başlayıp çeşitli temel ihtiyaca kadar.

Belge kooperatifi **Emin Bey**'in deyimiyle "otomobil dışında" herşeyi satıyor. O günlerden bugünlere böyle mücadelelerle gelmişler.

Kooperatiflerden birinci amaç malı ilk elden almak. Ama bu her zaman mümkün değil. Üstelik, giderek de zorlaşıyor. Üretim merkezleri, yurt düzeyinde bayiler açarak mallarını piyasaya sürüyorlar. Bazıları bunu, bayii kârını, toptancı kârını almak için yapıyor. Bu durumda kooperatiflerin önüne sorunlar çıkıyor. Belge kooperatifi de aynı sorunla karşılaşmış. Şimdi mallarının çoğunu **Eskişehir**'deki bayilerden alıyor. Bu da ortaklara daha ucuz mal verme olanağını ortadan kaldırıyor.

— "Bayilik kârları ne oranda oluyor?"

— "Bizim onu bilmemiz mümkün değil. Bu işi marnada kıralım dedik. İzmir Piyale fabrikası müdürünü ziyaret ettim. Hatta, yalnız bizim kooperatif için değil, Esko'ya bağlı kooperatifler adına teklifte bulundum. Düşündüler "Size Ordu pazarlarına tanınan iskontoyu yaparız ama yine malı Eskişehir Bayiliğinden alacaksınız" dediler.

Belge kooperatifinde şu anda 22 kişi ücretli olarak çalışıyor. Profesyonel kadro.

UCUZ MAL SATANA MALİYE CEZASI

Belge dışı açık bir kooperatif. Ortaklar öteki kooperatiflerde olduğu gibi para yerine çek'le alışveriş yapıyorlar. Ay sonunda gelip borçlarını bizzat ödüyorlar. Üye olmayanlar peşin para ile alışveriş yapıyorlar. Ortakların paylarına düşen yıl sonu yüzde 3 oranındaki temettüler, onların 30 bin liraya çıkarılan sermaye payları hesaplarına katılıyor. Böylece kooperatif kârını sermayesine katarak büyümeye çalışıyor.

Kooperatifin amacı ortaklarına ucuz mal satmak olduğundan, kâr oranlarını da düşük tutmuşlar. Ancak maliye "yüzde 12'nin altında tutamazsın" demiş.

Emin Birsen anlatıyor:

— "Biz yüzde 10 koymamıza karşın maliye yüzde 12 kâr oranından hesap yapıp vergi istiyor. Ucuz mal satmanın cezalandırıldığı, vergilendirildiği bir ülkede ya-

BİR KOOPERATİF NASIL BATTI?

Bu kadar uzun süren mücadele, insanlara bir takım, bilgiler sezgiler, kazandırmış. Bir kooperatif kurulurken Emin Bey demiş ki “Bu kafa ile giderseniz ömrünüz 10 ay olur.” Emin Bey yanılmış, 8 ayda kooperatif batmış. Emin Birsen bu olayı üzüntü ile hatırlıyor.

— Orada eksiklik şuydu. Bu arkadaşlarımız 300 kişilik müracaat kaydı yapmışlar ancak üç kuruş para almamışlardı. Sadece sendikalarından aldıkları 2.5 milyon lira ile yola çıkmaya kalkışmışlardı. Bunun mümkün olmayacağını söylemiştim. İlk önce en az 500’ün üzerinde bir ortak kaydı yapmalarını ve sermayelerini bunlardan alarak işe koyulmalarını önermiştik. Maalesef buna dikkat etmediler. 2.5 milyon lira ile yola çıktılar. Piyasadan, kooperatiflere olan güvenden yararlanarak malı mağazaya doldurdular. Ancak bunu eritmeleri mümkün olmadı, senetlerin ödeme tarihleri geldi. Ödemede tıkanıklık olunca belli hacizler başladı. Reyonlar kapışıldı, mallar paylaşıldı. Zaten batıyor lafı çıktıktan sonra ortak onu çabucak batırıyor. Ben kapayım diye. Herkes, mahkeme kararını alan kooperatifin kapısına üşüştü. Böylece kooperatifi kurtaramadılar. Battı.

— En az 500 üye olmalı öyle mi?

— Tabii. En az 500 üye derken, güçlü bir de sendikası varsa arkasında. Bizim gibi arkasında sendikası olmayan Belge gibi bir halk kooperatifi ise bunun en az 10-15 milyon lira ile başlaması lazım. O sermayeyi toplaması lazım.

— Topladıktan sonra başlaması lazım.

— Evet. Tabii. Üstelik malı da ayda en az iki sefer döndürmesi lazım. Biz ilk Belge’yi açtığımızda malı dört defa döndürüyorduk, ayda. Yani belli pirinç, bal gibi çeşitli mallar koydunuz. Değeri 5 milyon lira diyelim. Bu malları satıp, yerine yenisini alırsanız. Bu bir devir olur. Dört defa bunu yaparsanız, 5 milyonluk malınızla 20 milyon liralık ciro yapmış olursunuz. Kârınız da yüzde 10 olursa, ciro arttıkça kârınız da artıyor demektir. Devir önemli.

Bir önemli husus da, malı raflara doldurmaktan çok, ihtiyaç nisbetinde malı almanızdır. En az o ay, o mal tüketilmelidir. Ya da haftada tüketilmeli, derhal yerine ye-

Belge, kendisine üye olmak isteyenlerden kefil istemiyor. Sadece işini belirtmesi gerekiyor. Bordrodan gelir sağlaması yeterli. Esnaf olmayacak. Çayın olmadığı günlerde bir üye hergün gelip 40-50 paket çay almaya başlamış. Bir iki saat sonra mağazada çay kalmaz olmuş. Öteki üyelere şikayetler başlamış. Meğer ortak “**çay ocağı**” açmış. “**Sen esnaf olmuşsun**” deyip ortağı kooperatiften çıkarmışlar.

— Mal satın almada bir sınırlandırma yokmu?

— Tabii, kooperatifçilik hareketi, istenen malı istediği kadar dilediğine satayım demek değildir. İsim vermiyeyim, bir kooperatifde, bir üye bordro geliri 50-60 bin lira, gelip mal alıyor 90 bin liralık. Kooperatif yazıyor, müesseseye borçları kesiniz diye. Oysa adamın maaşı borcuna yetmiyor. Bu adamın ihtiyacı var. Üstelik kurşun alamıyor. Günlük ihtiyacını karşılamıyor. Ne yapsın. Tutmuş, kooperatiften bir takım mallar almış gitmiş. Bayat pazarında satmak suretiyle. Yarı fiyatına paraya dönüştürmüş. Çoluk çocuğun başka ihtiyaçları var çünkü. İşte bu noktada, kooperatif yönetimi çok uyanık olmalı. Hesabın kitabın içinden çıkılamıyacak teşviklerden dikkatle kaçınması gerekir. Bu da çok önemli bir husus. Adam emekli, getir yatır borcunu 50 bin lira deyince adam yatıramıyor. Bu sefer sizden taksitle TV alıyor, yarı fiyatına satıp borcunu ödemeye çalışıyor, tabii sonuç alınamıyor, sıkıntılar başlıyor. Bu olay çıktı son zamanlarda. Deneyimle öğreniliyor. Bu nedenle ortağı ne zaman, ne kadar, neyi alması gerektiği yönüne götürmek lazım. Dengeli bir beslenme söz konusu ise, sağlık için, insanın maaşını çok titiz sarfetmesi lazım. En son alacağı malı en önce alırsa hesaplarında karışıklık olur. Bu da aileyi ödeyemez, kooperatifte borcuna sadık olmayan insan durumuna getirir. Artık biz bu konuyu titizlikle ele almak ve ortakları yönlendirmek mecburiyetindeyiz. İhtiyacın sonu yok. Komşuda TV varken, çocuklar sizi de zorlayacaktır almaya. Babasını, annesini mecbur kalıyorsunuz.

mak için herkesin içinde alıyor, fakat dışarı çıkınca aralarına tartışmalar, kavgalar başlıyor. Lüks ambalajlı peynirden, giyim kuşama, çukulataya kadar her maddede sürüyor bu mücadeleler.”

Emin bey gülerek devam ediyor:

“Biz de öyle yağlar var ki tahlil ettirmişizdir, çok kalitelidir. Ucuzdur. Ortağa tavsiye ederiz. “O benim midemi kaynatıyor” diye cevap verir. Oysa psikolojik bir olay. TV reklamı etkisinde kaldığı için başka yağlar midesini kaynatıyor. TRT’nin reklam geliri 40 milyar liraymış. Büyük firmalar mallarının satılma yollarını öğrenmişler. Reklamla yapıyorlar. Tabii reklam masraflarını malın üzerine bindiriyorlar, dolaylı olarak biz ödüyoruz reklam masraflarını.”

“SS NE ANLAMA GELİYOR?...”

Emin Birsen Petrol-İş Başkanı olduğundan, sendikalar desteğinde kurulan kooperatiflerin sendika-kooperatif ilişkilerini oldukça yakından izliyor. Her iki kuruluşta mutlaka bir uyumun şart olduğunu söylüyor. Kopukluklar, sürtüşmelerin doğurduğunu sorunlardan kooperatifin zarar gördüğünü belirtiyor. Kamuoyundaki kötü görüntünün büyük sakıncalar yaratacağını belirtiyor.

“Ülkemizde kooperatifçiliğin gelişmemesi nedenlerinden biri de halkın kooperatifçilik hareketini benimsememesinden kaynaklanıyor. 1950’li yıllarda Sosyal Sigortalar Kurulduğunda, başında SS var. aman sosyalizm geliyor diye, işçilerin fabrikalarda müfettişten kaçtıklarını, bizim kuşak çok iyi hatırlar. Şimdi ise işçiler, müfettişlerin peşinde, SSK primleri yatmadı diye. Bugün kooperatifçilik konusunda halkta bir korku var. Onları aşmak durumundayız. Kooperatifçiliği iyi anlatmak, sevdirmek mecburiyetindeyiz.

Kooperatif hareketinin başarıya ulaşmasında çevresinde dürüstlüğü, kusursuzluğu ile tanınan öncülere ihtiyaç var. Bu adam yalan söylemez, çalıp-çırpamaz denen kişilere ihtiyaç var. Çünkü, yurdumuzun birçok yerinde özellikle yapı kooperatiflerinde halk dolandırılıyor. Kötü örnekler oluyorlar. Çok şükür bizim kooperatifimizde o tür insanlar yok. Biz büyük atılım yaptık.”

Harb-İş Koop. Başkanı Hüseyin Günel.

Karşılıklı çaylarımızı içerken Harb-İş'in nasıl kurulduğu konusuna girdik. Bugün ancak bir kahvaltı parası tutarında taksitle kooperatif ortakları işe girişmişler. 500 liralık iki senetle işe başlamışlar.

Kooperatif Başkanı Hüseyin Günel **"Başlangıçta sermaye için bir sınır koymamıştık. Ama bin lira yeterliydi. Toplam bir milyon lira sermaye ile 1975 yılında işe giriştik. Sendikadan da belli oranda para desteği oldu. Sendikadan 1,5 milyon lira tutarında borç aldık. Daha sonraları kooperatif mali sıkıntıya uğradığında da borç alıp ödemeler devam edip durdu"** diyor. Ancak bu sendika desteği, 1983 yılında çıkan yeni sendikalar yasası ile son bulmuş. Sendika yönetiminin öncülüğü ve işçilerin bilinçli tavrı **Harb-İş** kooperatifini kısa sürede **Eskişehir**'de örnek bir kooperatif haline getirmiş.

İLK ELDEN MAL ALIMI GÜÇLEŞİYOR...

O günlerde ihtiyaç duyulan ne varsa, mağazaya doldurulmuş. Yalnız beyaz eşya yokmuş. 1983 yılında onlar da sağlanmış. Renkli TV, buzdolabı, çamaşır makinası, müzik seti, video. Hızlı bir renkli televizyon satımı dönemine rastlayan bu bir yıl içinde kooperatif, ortaklarına 500 renkli televizyon satarak rekor kırıyor. Kuruluştaki bin üyesi olan kooperatif bugün ikibin civarında üveve

mayeleri yaşanan ağır enflasyon nedeniyle devamlı azalan bir seyir gösterdi. 1975 yılında bir milyon lira iyi bir sermaye iken 1977 lerde bu hiçbir şey durumuna geldi. Kaynak bulmak, sermayeyi teşvik edecek durum sağlamak mümkün değil. Yasa 30 bin lira ile sınırlandırılmış. İşte bu koşullar kooperatiflerin cazibesini yitirmelerine yolaçtı. Kooperatifler desteklerini yitirmeye başladılar.”

Kooperatifler mali kaynak yetersizliği açısından sıkıntılara düşerken, toptancılarda mücadele edemez hale gelirken, üretim kooperatifleri ile ilişkilerinin iyi seyir izlememesi de sorunlarını giderek büyütmüş.

ÇIKIŞ YOLU OLARAK ESKO KURULUYOR...

Üretici kooperatifleri, işlerini sağlama bağlamak için kendilerinden bir milyon liraya kadar teminat mektubu istemeye başlamışlar. Onlara cazip gelecek bir teklif vermeye yanaşmaz olmuşlar. Mallarını toptancılara satmaya yeğlemeye başlamışlar. Tabii tüketim kooperatifleri de bu toptancılara başvurup, mallarını oradan alır olmuşlar. Bu durum Afyon'da da aynı, Kütahya'da da aynı.

Bu sıkıntılı koşullar doğunca güçbirliği yapıp Esko'yu kurmaya karar vermişler ve kurmuşlar. Sermayelerini tek elden kullanmayı hesaplıyorlar. 1981 yılında Türk-İş ve AAFLİ kooperatifçiliği destekleme girişimleri olunca, bir yıl sonra da Esko doğmuş. Ancak başlangıçtaki büyük umut ve projelere rağmen ayrı bir mali kaynağı ve sermayesi olamayınca gelişememiş. Böylece bir toptancı gibi devreye girememiş. Bugün Esko'nun düşünülenden biçimde oluşturulması kaynak sağlanması için girişimler sürüyor.

Görevi devreden yönetim, kısa bir süre önce yeni bir bina satınalmış. 115 milyon liraya. Eskişehir'de bulunduğumuz süre içinde bu bina alımı ile çeşitli spekülasyonların yaratıldığını duyduk. Bu durum, son mücadelelerin kaynağını oluşturmuş. Tabii böyle bir spekülasyon ve yöneticiler arasındaki mücadeleler de çevrede kooperatifçilik hareketinden rahatsız olan çevrelere çeşitli olumsuz dedikodular çıkarmalarına zemin hazırlamış. Ancak yeni yönetimin, ortakların da bilinçli tavır ve desteği ile kısa sürede sorunların üstesinden gelebileceğine inanıyor. **Hüseyin Günal**, kooperatifin kurulduğu ilk yıllarda da böyle bir yönetim sorunu ile karşılaştıklarını söylüyor.

— “Biz o dönemde sendikacıydık, kooperatifle doğrudan ilişkimiz yoktu. Gözlemci durumundaydık. Hatta biz 1977 yılında sendika olarak kooperatifi yönetmeyi uygun bulmadık. Bu bir ticari kuruluştur, kendi sistemi içinde çalışması gerekir dedik. Biz gözleyelim ve himaye edelim dedik. Kooperatif yönetimi başarılı olmayınca, mecburen, sendika yönetimi görevi devralmak durumunda kaldı.”

ŞEKER-İŞ TÜKETİM KOOPERATİFİ

Eskişehir'in çiçeği burnunda tüketim kooperatiflerinden biri **Şeker-İş** tüketim kooperatifi. Orta boyda temiz bir kooperatif. Şeker fabrikasına giden ana cadde üzerinde hizmete girmiş. Kasım 1985'te kurulmuş. Temel gıda maddeleri, temizlik maddeleri, et, süt ve et ürünleri, satılıyor. Mağazanın bir bölümüne şarküteri bölümü açılmış. Bu henüz yaşını tamamlamamış kooperatifin çevredeki etkisi, yaşını çok aşan boyutlara ulaşmış.

Hem Kooperatif hem de Şeker-İş Sendikası Eskişehir Şube Başkanı Metin Tezerer bu konuda şunları anlatıyor:

— “Eskişehir'in en büyük bakkaliyelerinden biri bizim komşumuz. Biz mağazayı açıp hizmete girince, fi-

İLK ELE İNİLEBİLİR Mİ?

Bu kooperatifte de mal temininde, ilk ele inilememiş. Toptancılarla işbirliği sürdürülerek, kooperatifçiliğin gelişmesinin çıkar yol olmayacağını yöneticiler çok iyi biliyorlar . Ama biraz zamana ihtiyaçları var. Sabırla bekliyorlar.

— İlk ele inme şansı varmı?

— **Tabii var. İlçelerde üretici kooperatifleri var. Örneğin Mahmudiye’de Markop var. Onlarla ilişkiye geçiyoruz. Onlarla çevredeki ürünleri derleyip bize daha ucuz ve çabuk verme olanakları var. Hayvansal ürünler, peynir, yağ, hububat vs.”**

Açılıştaki cirolar, kooperatif yönetimini ve ortakları umutlandırmış. İlk ay 15 milyon lira ciro yapmışlar. Şimdi 10-12 milyon lira dolayında.

İlk hizmete girdikleri gün Sendikadan 4 milyon lira kredi almışlar. Buldukları borçlarla 34 milyon lira düzeyinde bir güçle kooperatifi çevirmeye başlamışlar. Hizmetin olumlu gelişmesi şeker işçileri arasında olumlu bir havanın doğmasına yolaçmış. **Şeker-İş**, kooperatifi kurarken özellikle yer konusunda büyük sıkıntıya düşmüşler. **Eskişehir’in** ünlü **Köprübaşı** mevkii, halkın hafta sonu mutlaka uğradığı, alış veriş yaptığı bir yer. Buradan tutmaya niyetlenmişler, kiralar ateş pahası. Vazgeçmişler. Uzun araştırmadan sonra fabrika yolu üzerinde, şimdiki yeri kiralamışlar ve kooperatifi hizmete sunmuşlar. Bir ara sendika binasını değerlendirmeyi de düşünmüşler, fakat ikinci kat olduğu için uygun bulmamışlar.

Kooperatif Müdürü ve Sendika Başkanı **Metin Tezerer** anlatıyor:

— **“Üyelerimizin birçoğu kıyı semtlerde oturmaktadır. Her arkadaşımızın bulunduğu mahalleye şube açmak ise tabii mümkün değil. Bu nedenle fabrika yolu üzerindeki bu yeri tercih ettik.”** Şimdi, işçilerin yeni siteleri kurdukları yere şube açmayı düşünüyorlar, aynı zamanda orayı depo olarak da kullanmak istiyorlar.

Şimdiki binalarına aylık 80 bin lira kira veriyorlar. Henüz kooperatif müdürü bulamamışlar. Önemli bir eksiklik. Müdürü aynı zamanda eğitimci olarak düşünüyorlar. Başkan **Metin Tezerer** **“Biz amatör çalışan insanlarız. Bu işler uzmanlık isteyen işler. Tecrübeli eleman-**

Kooperatif Başkanı Metin Tezerer'e göre, Eskişehir'de kooperatificiliğin gelişmesi, çalışan kesimin yoğun olmasından kaynaklanıyor. İşçinin çok olması, aldıkları ücretlerin düşük düzeyde bulunması işçiyi yeni olanaklar sağlama arayışlarına itiyor, sendikaları bu yola zorluyorlar.

Şeker Koop. mağazasının dışardan görünüşü.

Sendika ve Kooperatif Başkanı Metin Tezerer'e göre, bazı kooperatiflerde sorun yaratan Sendika-kooperatif yönetimleri arasındaki ilişkileri soruyoruz.

“-Her iki kurum arasında, kooperatif ile sendika arasında organik bağ iyi tutulmalı. Kan dolaşımı iyi olmalı. Sendika olarak da kooperatif olarak da haklarını korumaya çalıştığımız insanlar aynı insanlar olduğunu unutmamalıyız. Elbette Sendika-kooperatif ilişkisi olacaktır. Bu ilişkinin geliştirilmesi, kuvvetlendirilmesi gerekir. Ama kooperatif yönetiminde illa sendikadan insanların olması gerekmez. Birçok arkadaşımız bu işi götürebilir. Sendika yönetimi bu arkadaşlara destek olmalı, onlara yol göstermelidir.”

“BAKKAL NASIL YOLA GELİR?”

Şeker-İş yönetimi Eskişehir Kooperatifleri Birliği Esko ya kısa sürede ortak olmayı düşünüyor. Gücün el-bi-li-liğinden doğacağına inanıyorlar. Esko olarak tek el

Kooperatif Müdürü **Ramazan Şahin** ile **Türk-İş** Bölge temsilciliğinde sohbet ediyoruz. Zaman zaman sohbetimize Eskişehir bölgesi **Türk-İş** temsilcisi **Yüksel Türemiş**'de katılıyor.

1980 yılının Haziran ayında hizmete girmiş. O tarihten sonra sendikal hareketlerdeki kısıtlamaların etkisiyle kooperatif gereken atılımı işçiler arasında yapamamış.

Ramazan Şahin, 200 üye ile işe başladıklarını, şimdi ortak sayısının 800'e çıktığını söylüyor. Geçen yıl da halka açılmışlar, ortak almışlar.

Ortaklık payları o kadar yüksek değil. Biner lira taksitle 4 bin lira toplanıyor.

Kooperatif müdürü **Şahin**, başarılı hizmet verebilmek için kooperatifler arası iş ve güçbirliğine ihtiyaç olduğunu ısrarla söylüyor. Ancak bu yolla ucuz ve kaliteli mal verilebileceğini belirtiyor. "**Esko'yu güçlendirmek için girişimlerimiz oldu ve sürüyor**" diyor. "**Mali ve öteki desteklerle Esko'yu güçlendireceğiz.**" Çünkü başka çareleri yok. Onlarda malı bayilerden alıyorlar. Çünkü sermayeleri, üreticilerden almaya yeterli değil. "**İlk elden almak amacımız. Çünkü kooperatifçilik ancak böyle başarıya ulaşır**" diyor.

AMAÇ TÜM GIDA İŞÇİLERİNİ KOOPERATİFTE TOPLAMAK

Orta boy bir market türünde hizmet veren **Gıda-İş** kooperatifinde yaklaşık 300 çeşitli mal hizmete sunulmuş. Gıda maddeleri, temizlik vs. Dayanıklı tüketim maddelerine; beyaz eşyaya da girmek istiyorlar.

Ramazan Şahin daha önce konuştuğumuz, kooperatif yetkililerini sorunlarını dile getiriyor. Üyeler üzerindeki alacaklar, ortaklık borçları gibi.

Fakat hemen çok kişiden duyduğum bir durumu Genç Müdür **Ramazan Şahin** de tekrarlıyor. **Eskişehir**'de Tütekim Kooperatifleri, piyasada bir nazım rolü oynamışlar. Fiyatlarda istikrarı sağlamışlar.

"Ben inceledim marka deterjan **Ankara**'da 900-1000 lira arasında satılırken, biz 700 liradan üyelerimize ulaştırıyorduk."

— “Ne yaptınız?”

— “Fabrikalara gittik, bakkallardaki fiyatlarla, bizim kooperatifteki fiyatları karşılaştırdık. Kenar mahalle bakkallarında 20 bin lira harcıyarak alacakları aynı miktarda ve cinsteki malları bizim kooperatifimizde 14 bin liraya alabileceklerini elimizde kağıt kalem ortaya koyduk.”

Başlangıçta Eti işvereni kooperatif kurma hareketine destek olmuş ve mali olanaklar sağlamış. Ancak sendikadan yardım görmemişler. Girişimde bulunmuşlar ama bir sonuç alamamışlar. Yılmamışlar işi sürdürüp götürmüşler.

Geçen yılki ciroları 96 milyon lira iken bu yıl 150 milyon bekliyorlar.

HÜKÜMET KOOPERATİFLERİ DEĞİL, ŞİRKETLERİ DESTEKLİYOR...

Ramazan Şahin, sohbet sırasında sözü anayasaya getiriyor. Kooperatifçilik Anayasa gereği olduğu halde bugünkü hükümetin, şirketlere destek olurken, kredi vs. yolu ile üretim ve tüketim kooperatiflerine destek olmasının gerekli olduğunu söylüyor.

Geçen yıl ortaklara yüzde 32 oranında kâr dağıtmışlar. Bu rakama göre en yüksek kâr payı dağıtan kooperatif olma niteliğini taşıyor. Gıda-İş kooperatifi. Bu kadar kâr payı dağıtan kooperatifte üç kişi çalışıyor. Kiraları ise 70 bin lira.

Süt ürünlerini Süt kurumundan, İnegöl'deki kooperatiften ve çeltiki de Bandırma'daki bir fabrikadan alıyorlar. Fakat genelde mallarını toptancılardan temin ediyorlar. Mali ve moral açıdan güçlü olmak için kooperatiflerin, sendikalarla iyi ilişkiler içinde olması gerektiğini belirtiyor Ramazan Şahin “İşbirliği bilinçli bir şekilde geliştirilmeli ve sürdürülmelidir.”

“Yeni kooperatif kurmak isteyenlere tavsiyeleriniz nedir” sorusuna şu cevabı veriyor: “Belirttiğim gibi kooperatif-sendika ilişkileri sağlıklı ve güçlü olmalıdır. İşini inanarak ve bilinçli şekilde yapmak gerekiyor. Bilinçsiz kooperatifler toplumda iyi izler bırakmıyor. Ayrıca

meli atılmış. İnşaatı hızla devam ediyor. Atatürk zamanında kurulan **Şeker Fabrikası, Eti, Tamgıda, Un ve Yem fabrikası, Süt Endüstri kurumu, Arçelik buzdolabı kompresör fabrikası, Çimento fabrikası, tuğla fabrikası**, daha birçok işyeri ile Eskişehir tam bir sanayi merkezi. **Yüksel Türemiş**'in verdiği bilgiye göre, merkezde sigortalı işçi sayısı 46 bin dolayında. İşçi çoğalınca, bölge temsilcisinin de derdi artıyor. **"Bu kış birçok fabrika kapandı. İşçilerin milyonlarca alacağı içerde kaldı. Zor günler geçirdik"** diyor.

Türk-İş Bölge Temsilcisi Yüksel Türemiş.

Türk-İş temsilcisi Yüksel Türemiş'e göre, Eskişehir'de kooperatifçiliğin gelişmesinde önemli etkenlerden biri halkın çoğunluğunun **"bordro mahkumu"** olması. **"İşçiler toplu sözleşme daha imzalanmadan enflasyonla ücret zamlarının erimeye başladığını görünce kooperatiflere sarılmaya başladılar"** diyor. Türk-İş ve AAF-LI'nın sürekli kooperatif seminerleri düzenlemesinin de işçiler arasında büyük etkisi olduğunu söylüyor. Yüksel Türemiş'e göre Türk-İş'in ilk tüketiciyi koruma bürosunu Eskişehir de açması önemli bir olay.

Türk-İş'in 20 Haziranda Eskişehir'de tüketiciyi koruma hareketini başlatması" önemli bir olay olacak. Kurulacak tüketiciyi koruma şikayet bürosu, vatandaşın

— “Tüketim kooperatifleri kurumlar vergisinden muaftır. Ancak bu kuruluşlar dışarıya ortak olmayanlara da satış yapıyorlar. Bu durum, ortaklar arasında, haksız rekabet yaratıyor. Üyelerimizden çok şikayetler alıyoruz. Geçen yıl ilgili Bakanlıklara durumu bildirdik, ilgilenilsin diye. Vergi kaybı sözkonusu.”

— “Siz kooperatif yöneticileri ile bu konuyu görüşmediniz mi?”

— “Görüştük, biz normal vergiyi veriyoruz. Kaçırma sözkonusu değil diyorlar. Tabii bizim denetlememiz mümkün değil. Ancak Defterdarlık denetleme yapabilir.”

Ticaret Odası Genel Sekreteri İbrahim Yemenici ye göre yasa, tüketiciyi korumada yetersiz. Bu nedenle diyaloglarla çözülmesinin gerektiğini vurguluyor. Alınan mal bozuk çıkarsa, Eskişehir’lilerin fatura veya fişle kendilerine başvurmalarını istiyor. Hatalı veya bozuk malı ilgili firmaya başvurarak değiştiriyorlarmış.

— “Yasada müeyyide yok mu böyle durumlarda?”

— “1950’deki yasaya göre 100 lira gibi oldukça düşük bir ceza uygulanıyor.”

Aslını ararsanız 100 liralık ceza almak için harcanan kağıda, zamana ve sinire yazık.

KOOPERATİFLER BİRLEŞMELİ

Eskişehir’deki tüketim kooperatiflerinin birinci sorunları, mallarını birinci elden alamamaları.

Bu çözülmeden, başarılı bir tüketim kooperatifçiliğinin yapılamayacağı konusunda hemen herkes hemfikir.

Gerçekten, üyeler bir araya gelerek kooperatifler kuruyorlar da, kooperatifler biraraya gelerek, neden birlik kurup geliştiremiyorlar?

Gerçi Eskişehir’de tüketim kooperatifleri ESKO adında bir birlik kurmuşlar ama, üyeleri tatmin edecek bir çalışma temposuna sokamamışlar.

Belge Tüketim Kooperatifinin Başkanı Emin Birsen, ESKO’nun yeni başkanı. ESKO’nun birkaç yıllık geçmişi var

Emin Birsen, 20 Haziran'da Eskişehir'de Tüketici Şikayet Bürosu'nun bu binada hizmete gireceğini söylüyor. Esko binası, öteki kooperatiflerin bir nevi dağıtım merkezi, bir deposu durumunda çalışacak.

Önce 5 kişilik kooperatif müdürlerinden oluşan teknik bir kurul oluşturulacak.

Emin Birsen konuyu şöyle açıklıyor:

“Üyeler önce buna inanacak. Esko ilk el görevi yapacak Kooperatiflerin ihtiyacı belirlenip, Esko bunu büyük oranda topluca sağlayacak. Büyük satınalmalara girecek. Bir malı 3 ton yerine 30 ton getireceğiz. Buradan dağıtım yapacağız. Hizmetler karşılığı da küçük bir oran, mesela yüzde 2 kâr payı alacağız.”

Böyle bir çalışma, **Esko** ortakları arasında fiyat açısından da bir istikrar sağlayacak. Aralarında fiyat farkları kalkacak.

Mali kaynak açısından, büyük kooperatiflerin 500 bin küçüklerin de 200 bin lira bir destek sağlamaları söz konusu.

Esko başlangıçta bazı üyelerine para da kaptırmış, daha tahsil edememiş.

Emin Bey'e göre, ilk önce 10 temel maddede işe girişme en uygunu. Daha sonra giderek, sağlıklı ilişkiler kurarak madde sayısını çoğaltmak.

Büyük çapta bir satın alma sistemi de üretim kooperatifleriyle daha sağlıklı bağların kurulmasına yolaçacak.

Gelen malların, topluca alınan ürünlerin kooperatiflerde satımını sağlamak açısından “**paketleme**” sisteminin kurulmasına girebilecek. Böylece belli standartta, fiyatta paketlenmiş ürünler dağıtılacak.

Emin Birsen, Ankara ve bazı merkezi yerlerde “dağıtım merkezleri” kurmasına karşı çıkıyor. “Önce, kooperatifler kendi aralarında bir birliği oluşturacak düzeye ve bilince gelmelidirler, ondan sonra ileri aşamalar kendiliğinden gelir. Kooperatifçilik bir taban hareketidir” diyor.

Bu aşamalara girdiğinde **ESKO** yalnız dışarı açılmış tüketim kooperatiflerine değil, bir işyeri kooperatifi gibi çalışan **Arçelik**, **Basma** fabrikalarındaki kooperatiflere de hizmet götürecektir. Aynı şekilde **Kütahya**, **Afyon** kooperatifleri de ortak olarak **Esko'nun** hizmetlerinden yararlanacaklar. **Emin Bey**, öteki kooperatiflerin bu işe hazır olduklarını ancak, yeni bir yönetim değiştiren, **Harb-İş'in** tavrının ne olduğunu henüz bilmediklerini söylüyor.

Şu bir gerçek ki, büyük deneyim sahibi **Eskişehir**'li kooperatif yöneticileri, **ESKO** deneyimini başarı ile geliştirirlerse, **Eskişehir** Türkiye'de kooperatifçilikte örnek bir şehir olarak gösterilecek.

OBJEKTİFİN GÖRDÜKLERİ

HELİKOPTER
FIRTINASI

YÜRÜYÜŞE
TEKERLEKLİ
İSKEMLEYLE
KATILDI

ARIYOK

YÜRÜYÜŞE KATILAN SENDİKALARDAN

YÜRÜYÜŞE KATILAN SENDİKALARDAN

(Devam)

TÜRK-İŞ/AAFLI KOOPERATİF MÜDÜRLERİ YETİŞTİRME KURSU SONA ERDİ

- Kursiyerler, kendilerine verilen eğitimden sonra çeşitli illerdeki işçi tüketim ve yapı kooperatiflerinde stoğa tabi tutuldular.
- Kursiyerler, kooperatiflere teknik ve idari eleman ve sendikalara, kooperatifçilik teşkilatlandırması uzmanı olarak yetiştirildiler.

Samsun Türk-İş Eğitim Sitesinde yaklaşık iki aydan beri devam eden TÜRK-İŞ/AAFLI Kooperatif Müdürleri Yetiştirme kursu Mayıs ayı sonunda yapılan sertifika dağıtım töreni ile sona erdi. Kursa çeşitli tüketim ve yapı kooperatifleri ile sendikalardan gelen uzmanlar katıldı.

Bu yıl ikincisi gerçekleştirilen kurs boyunca kursiyerler temel kooperatifçilik, mevzuat, ve muhasebe ko-

nularında eğitimden geçirildiler. Kursiyerler daha sonra bu konuların uygulamalı bir biçimde ele alındığı staj programına gittiler. Türkiye'nin çeşitli illerinde bulunan işçi tüketim ve yapı kooperatiflerinde birer haftalık stajlarını tamamlayan kooperatifçiler daha sonra kooperatif işletmeciliği derslerini müteakiben tekrar birer hafta staja gönderildiler.

Türk-İş/AAFLI Kooperatif Müdürleri Yetiştirme Kursunda ayrıca Tüketicinin Korunması, Toplu Konut Kanunu ve Uygulaması, gibi genel kooperatifçilik konularında ele alındı.

Türk-İş Kooperatifler Bürosu tarafından düzenlenen, en uzun süreli bu kurs, kooperatiflerde gereksinim duyulan teknik kadro ile sendikalara kooperatifçilik teşkilatlanması yapacak kooperatifçilik uzmanlarının yetiştirilmesini amaçlıyor.

TÜRK-İŞ ile Gazi Üniversitesi arasında eğitim işbirliği yapıldı

**İşçilere, Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim
Fakültelerinde bilgi ve beceri kursları' verilecek.**

İmzalanan protokole göre, anlaşma bir yıl süreli olacak.

**Taraflardan biri, feshini istemedikçe protokol her yıl
yenilenecek**

TÜRK-İŞ ile Gazi Üniversitesi arasında, imzalanan protokole göre, bazı işçiler, bu Üniversiteye bağlı Mesleki Eğitim ve Teknik Eğitim Fakültelerinde düzenlenecek bilgi-beceri kurslarına katılacaklar.

Her seviyeden başlamak üzere sendika üyesi işçilere mesleki konularda ehliyet kazandırmayı amaçlayan bu kursların niteliği ile ilgili protokol Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Dekanlığında törenle imzalandı.

Protokolü, G.Ü. adına Rektör Prof.Dr. Şakir AKÇA ile Mesleki Eğitim Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Rasih DEMİRCİ, Teknik Eğitim Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Ramazan ÖZEN, Türk-İş adına ise, Genel Başkan Şevket YILMAZ ve Genel Eğitim Sekreteri Kaya ÖZDEMİR imzaladılar.

Ülkemizde ilk defa bir üniversite ile bir işçi kuruluş arasında imzalanacak mesleki-teknik eğitim amaçlı ve bir yıl süreli bu protokollere göre, kurs-

ların ilk başlama tarihi ile eğitim programı esasları, kurs sayısı ve süreleri taraflarca daha sonra tesbit edilecek.

Eğitim programlarının devamı süresince, özellikle uygulamalı çalışmalar sırasında, gerektiğinde Dekanlığın görüşü alınmak suretiyle işverenlerle de temas edilecek. Taraflardan biri feshini istemedikçe her yıl kendiliğinden yenilenecek olan TÜRK-İŞ ve Gazi Üniversitesi Mesleki-Teknik Eğitim Projesi (MEP) protokolü uyarınca, seçimi TÜRK-İŞ tarafından yapılacak işçiler, adı geçen Fakültelerin Öğretim Üyeleri tarafından eğitilecekler. Kurslarda başarı sağlayan işçiler çeşitli dallarda bilgi ve beceri kazanmak suretiyle mesleki ehliyete sahip olacaklar.

Kurs programları, taraflardan teşekkül edecek olan daimi bir komisyon tarafından planlanacak ve

*Protokolün imza
töreninden sonra,
Eğitim Fak. Dekanı
Prof.Dr. Rasih
DEMİRCİ ve
Teknik.Eğ.Fak.
Dekanı Prof.Dr.
Ramazan ÖZEN,
Genel Başkan
Şevket YILMAZ ile
birbirlerini
kutladılar...*

nik, Radyo, Televizyon Tamirciliği, Bobinajcılık, Motor Kumanda (Elektrik Motorları), Elektrik Tesisatçılığı, Motor Ayarlama, Motor Tamirciliği (Benzinli-Dizel), Ağaç İşleri-Cilacılık, İskeletçilik, Döşemecilik, Sürveyanlık, İnşaat Ahşap Kalıp çatı sıva ve her türlü kaplamacılık, Duvar Örne, Makina Teknik Resmi, İnşaat Teknik Resmi.

Ağaç İşleri, Metal İşleri, Motorculuk, Elektrikçilik, Elektronik Daktilo, Büro Hizmetleri, Tekstil, Teknik Resim, Muhasebe, İşletme, Kooperatifçilik ve Bilgisayar konusunda da kursların açılması ise düşünülüyor.

BAŞKANLAR KURULUNA SUNULAN

2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren 3299 sayılı Kanun Hakkında

AÇIKLAMA

"Ülkemizde bütün faaliyetlerin temeli-
lini oluşturan eğitimde, Üniversitelerimizin
değerli bilim adamlarının katkılarına her
zaman ihtiyaç duyulmuş, onların aydınlat-
tığı yollardan mutlu sonuçlara ulaşılmıştır.

Bugün, Gazi Üniversitesi Mesleki Eği-
tim Fakültesi ve Teknik Eğitim Fakültesi
ile konfederasyonumuz arasında imzalan-
acak olan ortak çalışma protokolü, Üniver-
site ile işbirliğimizin bir başka değerli bel-
gesi olmaktadır.

İşçilerimize mesleki yönden ehliyet ka-
zandırmak, vasıfsız işçiden, teknik elema-
na kadar üretimde payı olan arkadaşlarımızı
vasıflı ve daha yetenekli duruma getir-
mek amacıyla açılacak kursların, bize gö-
re iki önemli hedefi bulunmaktadır.

Birinci hedef, becerileri artırılmış iş-
çilerin çalışmasıyla elde edilecek üretim ar-
tışı,

İkinci hedef de, işçi ücretlerinin bu ve-
rim artışına ve üstün beceriye göre doğal
olarak artmasıdır.

Hiç kuşku yok ki, kurslardan yararlan-
acak işçi arkadaşlarımızın çalıştığı işyer-
lerinde, çalışma disiplininden, işyerindeki
sağlık şartlarına, giderek iş kazalarına ka-
dar düzelmeler olacaktır.

Ülkemizde ilk defa TÜRK-İŞ ile Gazi
Üniversitesi arasında imzalanacak birer yıl
sürelili iki protokol ile önemli bir görev yap-
tığımıza inanıyorum.

Başta Gazi Üniversitesi Rektörü Sayın
Prof.Dr. Şakir AKÇA olmak üzere, Mesle-
ki Eğitim Fakültesi Dekanı Sayın Prof.Dr.
Rasih DEMİRCİ'ye Teknik Eğitim Fakülte-
si Dekanı Sayın Prof.Dr. Ramazan ÖZEN'e
ve hizmeti geçen ve geçecek olan bütün bi-
lim adamlarımıza şükranlarımı arz eder, ha-
yırlı olması dileğiyle, işçi kesimi adına te-
şekkürlerimi ve saygılarımı sunarım."

3.6.1986 tarihinde Kabul edi-
lerek 19.6.1986 tarihli Resmi Ga-
zetede yayınlanıp yürürlüğe girmiş
bulunan 3299 sayılı kanun, Toplu
İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Ka-
nununun toplam olarak 8 madde-
si üzerinde değişiklik getirmiştir.

Yeni Kanun ile, 2822 sayılı ka-
nunun 3,-12,-15,-16,-17,-21,-22 ve
43 ncü maddelerinin bazı fıkraları
değiştirilmiştir.

3299 sayılı Kanunla yapılan
değişiklikler hakkındaki açıklama
aşağıda özet halinde sunulmuştur.

**1 — 2822 sayılı kanunun 3 ncü
maddesinin ikinci fıkrası değişik-
liği:**

Bu değişiklik ile "İşletme" ta-
nımına yeni ölçüler getirilmiş ve
"İşletme" düzeyinde yapılacak top-
lu iş sözleşmesinin işveren tarafı
kapsam olarak genişletilmiştir.

Şöyleki;

Değişiklikten önce, işletme
düzeyinde toplu iş sözleşmesi sa-
dece bir tüzel kişiye veya bir kamu
kurumu ve kuruluşuna ait aynı işko-
lunda birden çok işyerine sahip iş-
veren ile akdedilebilmekte idi,

zeyinde toplu sözleşme akdetme
imkanını ortadan kaldırmamakta-
dır.

Sonuç olarak; 2822 sayılı ya-
sanın 3 ncü maddesinin ikinci fık-
rasında 3299 sayılı yasa ile yapılan
değişiklik ile, bir gerçek kişi nite-
liğindeki işveren ile de işletme dü-
zeyinde toplu iş sözleşmesi yapıla-
bilecektir. İşverene ait aynı işko-
lundaki birden çok işyerleri arasın-
da işçilerin nakil imkanı olup olma-
dığının bakılmayacaktır. Aynı işko-
lundaki birden çok işyeri ve mües-
sesenin ayrı ayrı tüzel kişilik sahi-
bi olmaları da yine bir tek işletme
sözleşmesi yapılmasına engel sa-
yılmayacaktır.

**2 — 2822 sayılı kanunun 12 nci
maddesinin üç ve dördüncü fıkrası
değişikliği:**

"Yetki" başlığını taşıyan 12
nci maddenin üçüncü fıkrasında
yapılan değişiklik ile sadece yetki
belgesi alan sendikanın değil, yet-
ki belgesi almak üzere müracaat
eden sendikanın da yetkisini, daha
sonra, Bakanlıkça yayınlanacak ist-
atistikler etkilemeyecektir.

tay'ın temyiz itirazlarını 15 gün içinde sonuçlandırması esası benimsenmiştir.

3— 2822 sayılı Kanunun 15 nci maddesinin birinci fıkrası değişikliği:

3299 sayılı kanun ile yapılan değişiklik sonucu, kurulu bulunduğu işkolunda çalışan işçilerin yüzde onunu temsil edemeyen sendikalara, yetki itirazında bulunma hakkı ortadan kaldırılmıştır.

Yeni düzenlemeye göre, Bakanlık 13 ve 14 ncü maddeler uyarınca gönderilen yetki tesbit yazısına, kurulu bulunduğu işkolunda çalışan işçilerin % 10 unu temsil edemeyen sendikalar itirazda bulunamayacaktır. Böylece yetki uyuşmazlıklarının yersiz ve haksız itirazlara uğraması ve yetki işleminin itiraz yolu ile geciktirilmesi yolu kapatılmak istenmiştir.

4— 2822 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinin ikinci fıkrası değişikliği:

Yetki belgesi alınmadan yapılmış olan toplu iş sözleşmelerinin hükümsüzlüğü, 3299 sayılı yasa ile yapılan değişiklik sonucu, durumun Bakanlıkka tesbitinden itibaren 45 gün içinde ilgililerce ve Bakanlıkka dava konusu yapılabilecektir. Eski düzenlemede, yetki belgesi alınmadan yapılmış bir sözleşme, işyerinde ilan edildiği tarihten itibaren 45 gün içinde dava konusu yapılabiliyor ve bu süre geçtikten sonra hukuki geçerlilik kazanıyor idi. Dava açmak için süre başlangıcı bundan böyle, "sözleşmenin işverinde ilan edildiği tarih"

rafların vereceği teklifler, görüşmeler sırasında değiştirilebilecektir.

6— 2822 sayılı kanunun 21 nci maddesinin birinci fıkrası değişikliği:

"Uyuşmazlığın Tesbiti" başlığını taşıyan bu maddenin birinci fıkrasında 3299 sayılı yasa ile yapılan değişiklik; toplantıya geldiği halde görüşmeye başlamayan taraf bakımından, diğer taraf için durumu görevli makama bildirme imkanı sağlamıştır. Bu değişiklik ile uygulamada görülen bir boşluk doldurulmuştur. Çünkü, toplu görüşme için tesbit edilen yer, gün ve saatte taraflardan biri toplantıya geldiği halde görüşmeye başlamaz ise, karşı tarafın durumu görevli makama bildirip bildirmeyeceği eski yasa maddesinde açıklanmamıştı.

Yeni düzenleme ile toplu görüşme için tesbit edilen yer, gün ve saatte taraflardan biri toplantıya gelmezse veya toplantıya geldiği halde görüşmeye başlamazsa yada toplu görüşmeye başladıktan sonra taraflardan biri toplantıya devam etmez ise, toplantıya gelen taraf, durumu görevli makama altı işgünü içinde yazılı olarak bildirebilecektir.

7— 2822 sayılı Kanunun 22 ncı maddesi değişikliği:

3299 sayılı yasa ile, 2822 sayılı yasanın 22 ncı maddesi bütünü ile değiştirilmiş ve "Arabulucu" ya başvurma şekli yeni esasa bağlanarak zaman kaybı önlenmek istenmiştir.

süre sonunda tayin edilen arabulucunun düzenleyip görevli makama tevdi edeceği tutanak, 23 ncü maddede belirtilen resmi arabulucu tutanağı mahiyetinde olacaktır. Yani, 30 gün sonunda tayin edilecek arabulucunun tutacağı tutanak, 60 günlük sürenin geçmesinden sonra tayin edilecek resmi arabulucu tarafından tutulmuş tutanak niteliğinde olacaktır.

— Görüşmelerin başladığı tarihten itibaren 30 gün geçmesine rağmen, taraflar arabulucu tayini yoluna gitmemişler ise ancak o takdirde 60 günlük sürenin geçmesi beklenecek, anlaşma sağlanamamış ise görevli makama başvuru üzerine veya re'sen altı işgünü içinde Mahkemeden resmi arabulucu tayini istenebilecektir.

8— 2822 sayılı Kanunun 43 ncü maddesinin birinci fıkrası değişikliği:

Grev ve lokavt süresi içinde işverenin yeni işçi alma yasağını düzenleyen bu maddenin birinci fıkrasının sonuna getirilen bir cümle ile; bu yasağı ihlal eden işverenin, grev gözçüsü yada taraf sendikanın yazılı başvurusu ile ilgili bölge müdürlüğüne denetlenmesi imkanı sağlanmıştır.

Yeni düzenlemeye göre, işveren, kanuni bir grev ve lokavt süresi içinde, hizmet aktileri askıda kalmış olan işçilerin yerine hiçbir surette daimi veya geçici olarak başka işçi alamayacak ve başkalarını çalıştıramayacaktır. İşverenin aksi davranışını tesbit eden grev gözçüsünün yada taraf sendikanın

**TÜRK-İŞ Üniversite işbirliğine
güzel bir örnek daha...**

Eskişehir’de

“TÜRK-İŞ TÜKETİCİ DANIŞMA VE ŞİKAYET BÜROSU” açıldı...

TÜKETİCİNİN KORUNMASINDA TÜRK-İŞ ÖNDER

- Tüketicinin korunması konusunda önemli çalışmalar yapacak olan Büroyu, yenileri izleyecek.
- TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Orhan Balaban: “Bir işçi kurulusuyla üniversitelerin işbirliğinden doğacak ya-

ANAYASA'NIN İLGİLİ MADDELERİ

Kooperatifçiliğin geliştirilmesi

MADDE 171 — Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin arttırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır. Kooperatifler, Devletin her türlü kontrol ve denetimine tabi olup, siyasetle uğraşamaz ve siyasi partilerle işbirliği yapamaz.

Tüketicinin Korunması

MADDE 172 — Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder.

TÜRK-İŞ Tüketici Danışma ve Şikayet Bürosu'nun açılışını yapan Eskişehir Valisi HANEFİ DEMİRKOL, "Her türlü destek ve yardımı vaadediyorum" dedi.

ÖMER ERGÜN'ÜN KONUŞMASI

Konfederasyonumuz Türk işçisine götürmekte olduğu hizmetlere bir yenisini ekliyor. Türk-İş Tüketici Danışma ve Şikayet Bürosu, Türk-İş'in bugüne kadar sürdürdüğü Tüketicinin Korunması konusundaki çalışmalarının uygulama aşamasını teşkil etmektedir. Bu Büronun işçilerimize ve tüm

TÜKETİCİLER ADINA MESELEYE EL KONULMASI GEREKİR

Türk-İş, bugün bunu yapmak için yola çıkmış bulunuyor. Halkımız bugün, kullanmakta olduğu mal ve hizmetlere ilişkin şikayetlerini bildirebilecek bir merci bulamıyor ise, piyasaya sürekli olarak ilaç dahil tüketicinin sağlık ve güvenliğini tehdit eden pek çok denetimsiz mal sürülebiliyor ise, her isteyen sattığı malın fiyatını dilediği gibi tesbit edebiliyor ise ve bütün bunlara rağmen Hükümet hala, tüke-

tüketicinin korunması konusuna sahip çıkmaktadır ve çıkmaya da devam edecektir.

TÜKETİCİNİN KORUNMASI 50 MİLYON'UN SORUNUDUR

Tüketicinin korunması sorunu, yalnız Türk-İş üyesi birbuçuk milyondan fazla işçinin sorunu değildir. Bu sorun, 50 Milyon halkı çok yakından ilgilendirmektedir. Bu nedenle de, Türk-İş tüketiciyi koruyucu çalışmaları bağli sendikalar yanı sıra, koope-

Tüketiciyi koruma çalışmalarının batılı demokratik ülkelerde sendikalar, kooperatifler ve ilgili kamu ve özel kuruluşların da yer aldıkları özel tüketici kuruluşları tarafından sürdürüldüğü bilinmektedir. Ülkemizde, etkin bir tüketici hukuku altyapısı henüz oluşturulmadığı için Türk-İş, bu alandaki çalışmalarını, yürürlükteki Anayasa maddesine, Sendikalar Kanunu'na ve Türk-İş Anütüzüğü hükümlerine dayandırmaktadır.

Konfederasyonumuzun geçtiği yıl bilim adamları ve uzmanlara yaptırdığı 2.000'e yakın işçi ailesine yönelik bir "Tüketici Sorunları Araştırması"na göre, işçilerimizin çok büyük bir bölümü, kullanmakta olduğu mal ve hizmetlerden şikayetçidir ve bu şikayetlerini ulaştırabilecekleri ciddi bir merci bulamamaktadırlar. Örnek vermek gerekir ise, her 100 işçimizden 28'i, kullanmak olduğu ayakkabıdan, 24'ü iç mekte olduğu çaydan, 21'i ekmek, peynir ve diğer süt maddelerinden, 22'si televizyon, buzdolabı, çamaşır makinası gibi dayanıklı tüketim mallarından, 41'i de, su, elektrik, şehiriçi ulaşımı gibi kamu hizmetlerinin aksamasından şikayetçidir.

İşçilerimizin, kullanmakta oldukları mal ve hizmetlere ilişkin şikayetlerinin böyle önemli bir orana ulaştığını tesbit ettikten sonra yapılacak iş, bu şikayetlerine çözüm bulmak idi. Nitekim, konu ile ilgilenen uzmanlarımız da Türk-İş'in illerde açacağı Tüketici Danışma ve Şikayet Büroları yolu ile, hem işçilerin, hem de tüketici halkın şikayetli erinin çözülmesi-ne önemli ölçüde katkıda bulunabileceğini ortaya koydular. Herhangi bir

ilden başlamamız gerekiyordu, Eskişehir'den başladık.

ESKİŞEHİR'İN SEÇİLMESİ TESADÜFİ DEĞİLDİR

Bu Bürolardan ilkinin Eskişehir'de açılması kararı, tesadüfi bir karar değildir. Öncelikle, Eskişehir'deki işçilerimiz, sendikalarımız ve kooperatiflerimiz arasındaki dayanışma ve Büronun açılmasında gösterilen işbirliği, bizi Eskişehir'den başlamaya yöneltmiştir. Ayrıca, Eskişehir'de yüksek öğretim alanında çağdaş yöntemler kullanılması yolu ile haklı bir saygınlık kazanmış bulunan Anadolu Üniversitesi'nin bulunması ve bize bu konuda çok önemli destekler sağlayacağını tarafımıza bildirilmesi de bu kararımızda etkili olmuştur. Şu anda tüketicinin korunması çalışmalarını koordine eden Konfederasyonumuzun Kooperatifler Bürosu yetkilisinin, Eskişehir'de yaptığı temaslar sırasında, Eskişehir Valiliği, Belediye Başkanlığı ve Ticaret ve Sanayi Odaları da Türk-İş'in bu girişimini destekleyeceklerini belirtmişlerdir. Bu desteklerinin sürmesi dileği ile kendilerine Türk-İş'in şükranlarını ve teşekkürlerini sunmak isterim.

YÖNETMELİK HAZIRLANDI

Türk-İş Tüketici Danışma ve Şikayet Bürosu'nun yapacağı çalışmalar bir yönetmelik ile tesbit edilmiş bulunmaktadır. Bu yönetliğe göre, Valilik, Belediye Başkanlığı, Üniversite, Kooperatifler, Sendika Şubeleri ve Meslek Odalarının temsilcilerinden oluşacak bir Danışma Kurulu teşkil edilecektir ve Büronun çalışmalarından işçileri-

kooperatifler ile sendikalarımız arasındaki samimi işbirliğinin, Tüketici Danışma ve Şikayet Bürosu'nun çalışmalarında da olumlu etkiler yapacağına inanıyorum."

SEZAI AKSOY'UN KONUŞMASI

TÜRK-İŞ'in bu olumlu girişimini Belediye olarak her yönden destekliyoruz. Türkiye'de tüketicinin sorunları olduğu kadar, bazı üreticilerin de sorunları vardır. Biz namuslu üreticinin yanında olduğumuz gibi zayıf durumda olan tüketiciyi de daima destekleyeceğiz.

ler yeterli değildir. Bu tedbirler yanında bu işin alt yapısı hazırlanmalıdır. Bu konuda son zamanlarda önemli kararlar ve tedbirler alınmıştır. Eğitim tedbirleri alınmalı, üretici ve tüketici aydınlatılmalı ve eğitilmelidir. Bu konuda alınacak en önemli tedbirlerden biri de tüketicinin teşkilatlanmasıdır. Üreticiler ve satıcılar, mesleki odalar ve dernekler vasıtası ile nasıl teşkilatlanmışlarsa, tüketiciler de benzeri bir şekilde teşkilatlanmalı ve sesini duyurmalıdır. Bu organizasyon için sendikalarımız ve dernekler iticli bir güç olabilir.

Tüketiciyi koruma yönünde Türk-İş'in, ilk defa ilimizde "Danışma ve Şikayet Bürosu" kurmasını ve bu konuda panel düzenlemesini gönülden kutluyorum. Valilik olarak kendilerine her türlü yardım ve destek vadedyorum."

BÜYÜKERŞEN'İN KONUŞMASI

Tüketicilerin korunması konusunda Devlet tartışmasız büyük bir sorumluluk taşır. Tüketicilerin haklarının korunabilmesine olanak veren bir mevzuatın hazırlanarak yürürlüğe konulması, sözkonusu mevzuatın etkin ve yaygın biçimde uygulanabilmesi, dolaylı ya da dolaysız olarak bu amaçla yönelik olarak hizmet veren kamu kurumlarının kurulması ve yönetimi Devlet'in sorumluluk payına düşer.

Ülkemizde bugüne dek tüketicilerin girişimiyle tüketiciyi koruma amacına yönelik bir tüketici örgütü kurulmamıştı.

Türk-İş'in bu girişiminin işte bu alandaki eksikliğin (boşluğun) doldurulmasına önemli bir katkı sağlayacağı kuşkusuzdur.

Türk-İş'in, tüketicinin korunması doğrultusundaki çalışmalarına Anadolu Üniversitesi büyük bir ilgi göstermekte ve önem vermektedir. Türk-İş'in tüketiciyi korumak amacına yönelik çalışmalarını üniversitemizin tüm olanakları, bilgi ve deneyimleri ile cömertçe destekleyeceğini vadetmek istiyorum. Ayrıca, üniversitemiz ile Türk-İş arasında Tüketici Dayanışma ve Şikayet Büroları aracılığıyla kurulacak olan işbirliğinin gelecekte daha da ileri boyutlar kazanacağına olan inancımı ifade etmek isterim."

YAVUZ ZEYTİNOĞLU'NUN KONUŞMASI

— Türkiye Ziraat Odaları Birliği — İlgili bakanlıklar

Bu birliğin yönetim kurulu karma olmalıdır. Konunun halli yönünden şikayet eden, edilen ve devletin aynı tü-

Eskişehir Sanayi Odası Başkanı
YAVUZ ZEYTİNOĞLU

ketici birliğinde yer aldığı bu model en faydalı model olmakla birlikte konunun müştereken halli yerine karşılıklı görüşmelerle tüketici istek ve şikayetlerinin ihmaline, sert ve muayyen maksatlara yönelecek bir yola gidilmemelidir.

TÜRK-İŞ bu konuda ilk ve doğru adımı atmıştır.

PANEL

“Tüketici Danışma ve Şikayet Büroları nasıl çalışacak?...”

Türk-İş ve Tüketici Danışma ve Şikayet Bürosu Nasıl Çalışacak? konulu panele katılanlar ise özetle şunları söylediler.

YILDIRIM KILKIŞ

OTURUM BAŞKANI:

Orhan BALABAN
(TÜRK-İŞ Gen. Teşk. Sek.)

KONUŞMACILAR:

Prof. Dr. Yıldırım KILKIŞ
(İ.Ü. İktisat Fak.)

Doç. Dr. Yavuz ODABAŞI
(A.Ü. İk. ve İd. Bil. Fak.)

HALİL SUNAR

“Tüketici sorunlarının halli için şu çözümler önerilebilir:

— İşletmelerde kalite kontrolünün yaygınlaştırılması, mevcut ünitelerin daha etkin çalışmalarının sağlanması,

— Ürünlerde standart uygulama-

duyurulmalı, mikro düzeyde kalma-
malıdır.

— Bu Büro, Türkiye'de var olan
ve satıcı ile üreticinin çıkarlarını ko-
rumak için yerleştirilmiş **"Satılan mal
geri alınmaz"** zihniyetinin kaldırılması
için kurulmuştur.

— Bu Büro, objektif, bağımsız
ve herhangi bir kuruluşun savunucu-
su olmamalıdır."

NECDET ALPATA

Toplumu oluşturan çeşitli kurum-
lar bir takım görevleri temelde yüklen-
miş ve sürdürmektedirler. Bunlardan
mesleki kuruluş olarak Odalar ve üst
kuruluşu olan Türkiye Odalar Birliği,
Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri Kon-
federasyonu ve bunların yöresel kuru-
luşları, tüketiciden gelen ve mesleği
ilgilendiren şikayetleri işlemekte ve
sonuçlandırmaktadırlar. Ancak, bu-
gün gündemde olan TÜKETİCİ DA-

NIŞMA VE ŞİKAYET BÜROSU bir
merkez olarak tüketicinin yönlendiril-
mesini sağlayacaktır. Yani tüketicinin
öncelikle bilinçlendirilmesi, eğitimi
sağlanacak ve eğitilmiş tüketicinin
hakkının korunması için gerekli giri-
şimleri sağlayacaktır.

HÜSEYİN POLAT

Tüketici büyük şikayetleri oldu-
ğu halde, "Şikayet etsem de ne olacak
ki.. Nasıl olsa sonuçsuz kalacak" dü-
şüncesiyle hiç bir girişimde bulunmu-
yor.

Büromuz şikayet formları hazır-
ladı. Tüketiciler istek ve şikayetlerini
bu forma yazarak oluşturulan 3 kişi-
lik "Şikayet Takip Komitesi" ne bildi-
recekler. Türk-İş Bölge Temsilcisi,
Sendikacı ve Kooperatiflerden bir üye-
den oluşan bu komite şikayetleri sınıf-
landıracak, gerekli yerlere başvurarak
konuyu tüketici lehine hallederek du-

Türk-İş Kooperatifler Bürosu Müdürü
Hüseyin Polat

rumu şikayetçilere iletecek, gerekirse,
dava açıldığında üyesini finanse ede-
cek."

PANEL

**"Kadın İşçiler ve Tüketicinin Korunması"
paneli yapıldı**

Sağlık-İş Başkanlar Kurulu Toplandı

**Toplantıda Konuşan
Şevket Yılmaz:**

Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası BAŞKANLAR KURULU'nu bir konuşma ile açan Sendika Genel Başkanı Mustafa Başoğlu; "HÜKÜMET GENEL GREV TEŞVİKÇİLİĞİNDEN VAZGEÇMELİDİR" dedi.

Başoğlu, Ankara'da düzenledikleri bu toplantıyı açış konuşmasında özetle şunları söyledi.

"Türkiye' de uygulanmakta olan işçi haklarının, ILO'nun Anayasa ve normlarına uymadığı, hükümet tarafından da kabul edilerek ILO Genel Direktörlüğüne yazılan mektupla bir defa daha kesinlik kazanmıştır.

"Gerçek

ŞİDE BAŞARILI BİR KALP AMELİYATI GEÇİRDİ

Türk-İş Genel Sekreteri M.Sadık Şide, Hacettepe Hastanesinde başarılı bir ameliyat geçirerek sağlığına kavuştu.

Göğsündeki ağrılar üzerine SSK Ankara Hastanesine kaldırılan Şide, yapılan tahlil ve tetkiklerden sonra Hacettepe Kroner Bakım servisine nakledilmiş, bir süre bu serviste yattıktan sonra, kalp damarlarından birinde tıkanıklık tesbit edildiğinden ameliyata karar verilmişti.

13. Haziran Cuma günü Prof.Dr. **A.Yüksel Bozer**, Doç.Dr. **İlhan Paşaoğlu**, Dr. **Metin Demircin**, Dr. **Halim Soncul**, Dr. **Atalay Mete**, Başhemşire Nergiz İstanbullu, hemşireler Türkan Bozkurt, Ayten Gülden, **Leyla Satılmış**, **Asiye Çavdar**, **Fatma Selçuk**, **Şenay Emir** ve **Fusun Sayan**'dan oluşan Kalp-Damar Cerrahi ekibi tarafından By-Pass ameliyatı yapılan M.Sadık Şide, bir süre hastanede yattıktan sonra taburcu edildi.

Ameliyat sonrasında dergimize bir açıklama ya-

pan Şide, Hacettepe Kroner Bakım Ünitesi Başkanı Prof.Dr. **Aydın Karamehmetoğlu** ve ünitenin doktor ve hemşirelerinin yakın ilgilerine teşekkür etti ve şöyle dedi:

"Hastalığımı nedeniyle Sayın Başbakan ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'nın yurtdışında ameliyat edilmesi için gösterdikleri yakın ilgiye teşekkür ederim. Ancak, Türk doktorlarının yabancı doktorlardan daha az başarılı olmadıklarını, herbirinin ayrı kıymet olduğunu bildiğim için ülkemde ameliyatı tercih ettim.

Ameliyatımı başarı ile gerçekleştiren **Sayın Bozer** ve ekibine teşekkürlerimi sunuyorum.

Cenab-ı Allah'ın yardımlarıyla bugün sıhhatime kavuştuğum için şükrediyorum.

Hastalığım sırasında gerek telefon, gerek telg-rafla gerekse bizzat gelerek geçmiş olsun dileğinde bulunan tüm dostlarıma da teşekkür ederim."

Bazı engellemelere rağmen muhteşem geçen yürüyüş ve miting olaysız sonuçlandı.

